

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์สารคดีท่องเที่ยวประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน พ.ศ. ๒๕๔๔ ถึง พ.ศ. ๒๕๕๑ ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

๒.๑ ความรู้เกี่ยวกับสารคดีและสารคดีท่องเที่ยว

๒.๑.๑ ความหมายและลักษณะของสารคดี

๒.๑.๒ ความหมายของสารคดีท่องเที่ยว

๒.๑.๓ ประเภทของสารคดีท่องเที่ยว

๒.๑.๔ คุณค่าของสารคดีท่องเที่ยว

๒.๒ ความรู้เกี่ยวกับภาษา

๒.๒.๑ ความรู้เกี่ยวกับภาษาถ้อยคำ

๒.๒.๒ ความรู้เกี่ยวกับระดับภาษา

๒.๒.๓ ความรู้เกี่ยวกับโวหาร

๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของวรรณกรรมกับสังคม

๒.๓.๑ อิทธิพลของสังคมต่อวรรณกรรม

๒.๓.๒ อิทธิพลของสังคมและวัฒนธรรมต่อสารคดีท่องเที่ยว

๒.๔ ความรู้เกี่ยวกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

๒.๔.๑ ลักษณะทางภูมิศาสตร์และประชากร

๒.๔.๒ ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม

๒.๔.๓ แหล่งท่องเที่ยวในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

๒.๕ การท่องเที่ยวประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

๒.๕.๑ ความเป็นมาของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

๒.๕.๒ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนในช่วง พ.ศ. ๒๕๔๔ ถึง พ.ศ. ๒๕๕๑

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้นมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๒.๑ ความรู้เกี่ยวกับสารคดีและสารคดีท่องเที่ยว

สารคดีท่องเที่ยวเป็นงานเขียนประเภทสารคดี ซึ่งเป็นเรื่องเล่าที่ผู้เขียนไปท่องเที่ยว ในสถานที่ต่าง ๆ นักวิชาการได้อธิบายความหมาย ลักษณะของสารคดีและสารคดีท่องเที่ยว รวมทั้งประเภท และคุณค่าของสารคดีท่องเที่ยว ดังนี้

๒.๑.๑ ความหมายและลักษณะของสารคดี

สารคดีและสารคดีท่องเที่ยวมีความหมายและลักษณะที่คล้ายคลึงกัน มีนักวิชาการ ได้อธิบายไว้ดังต่อไปนี้

ชลด รอดลอย (๒๕๔๔ : ๓-๔) กล่าวว่าสารคดี เป็นชื่อของวรรณกรรมร้อยแก้ว ซึ่งใช้ คำภาษาอังกฤษได้หลายคำ เช่น Non-fiction, Feature, Article, Essay เป็นต้น รื่นฤทัย สัจพันธ์ (๒๕๔๓) : ๓๑-๓๔) ได้อธิบายว่าสารคดีที่พิมพ์ในนิตยสารหรือหนังสือพิมพ์ใช้ภาษาอังกฤษว่า non-fiction สำหรับภาษาอังกฤษว่า Feature หรือ Article สำหรับใช้เรียกชื่อสารคดีที่เขียนเป็น ภาษาร้อยแก้วที่สละสลวย อ่านได้อย่างเพลิดเพลิน และยังมีนักเขียนอีกหลายคนได้ให้ความหมาย ของสารคดีไว้ดังต่อไปนี้

มาลี บุญศิริพันธ์ (๒๕๓๐ : ๘-๑๕) กล่าวว่า สารคดี คือข้อเขียนที่ผู้เขียนมีเจตนาเบื้องต้น เพื่อรายงานเรื่องที่เป็นความจริง มิใช่เกิดจากจินตนาการ เขียนเรียบเรียงอย่างสละสลวย ส่วน อุดม รุ่งเรืองศรี (๒๕๒๒ : ๑๒) กล่าวว่า สารคดี คือวรรณกรรมที่มีใช้เรื่องสมมุติ แต่เป็นเรื่อง ที่มุ่งแสดงความรู้ ความจริง ความกระฉ่างแจ้ง และเหตุผลเป็นสำคัญ สอดคล้องกับ ธีรภาพ โลหิตกุล (๒๕๕๓ : ๑๔๒) ที่กล่าวว่า สารคดี คือการนำเอาข้อมูลหรือข้อเท็จจริงมานำเสนอ โดยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ และ สุจิตรา ช้างอยู่ (๒๕๔๖ : ๑๐-๑๑) ยังกล่าวไว้อีกว่า สารคดี หมายถึง การเขียนเรื่องราวจากความจริง โดยมุ่งที่จะแสดงความรู้ ความคิด และเหตุผล โดยใช้ศิลปะทางภาษา สอดคล้องกับ รื่นฤทัย สัจพันธ์ (๒๕๔๓) : ๓๑-๓๔) กล่าวว่า สารคดี หมายถึงหนังสือที่มีจุดประสงค์เพื่อให้ความรู้ ความคิดแก่ผู้อ่าน ในขณะเดียวกันก็ให้ความบันเทิงแก่ ผู้อ่านด้วย สอดคล้องกับ ชลด รอดลอย (๒๕๔๔ : ๓-๔) และไพโรธ เลิศพิริยกุลมล (๒๕๓๕ : ๖๑) ได้กล่าวไว้ว่า สารคดี คืองานประพันธ์ร้อยแก้วที่ผู้เขียนมุ่งที่จะเสนอความรู้และความจริงเกี่ยวกับ เรื่องราวต่าง ๆ เป็นหลัก และผู้เขียนก็ต้องใช้ศิลปะในการเขียน ก่อให้เกิดรสชาติทางภาษา ทำให้ ผู้อ่านเกิดอารมณ์ และมีความเพลิดเพลิน

สรุปว่า สารคดีเป็นวรรณกรรมร้อยแก้วที่แต่งจากข้อมูลหรือข้อเท็จจริง โดยใช้กลวิธี การแต่งและการใช้ภาษาที่ทำให้ผู้อ่านได้รับความรู้และความเพลิดเพลิน

๒.๑.๒ ความหมายของสารคดีท่องเที่ยว

สารคดีท่องเที่ยว คืองานเขียนที่ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยว ซึ่งผู้เขียนได้บันทึกสิ่งที่ได้พบเห็นในขณะที่เดินทางท่องเที่ยว ประกอบกับข้อคิดเห็น และเกร็ดความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับสถานที่นั้น ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นภาพของสถานที่ ความเป็นอยู่ของผู้คน สภาพภูมิประเทศ ประวัติศาสตร์ โบราณคดีอีกด้วย สอดคล้องกับอุดม รุ่งเรืองศรี (๒๕๒๒ : ๑๓) ที่กล่าวว่า สารคดีท่องเที่ยวคือข้อเขียนที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวและผู้เขียนได้บันทึกถึงสิ่งที่ได้พบเห็นในขณะที่เดินทาง

จิตรลดา สุวัตติกุล (๒๕๒๖ : ๑๕) กล่าวว่า สารคดีท่องเที่ยว คือ การเขียนบันทึกเรื่องราวจากสิ่งที่ผู้เขียนได้พบเห็นขณะเดินทางท่องเที่ยว ประกอบกับข้อคิดเห็น และเกร็ดความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับสถานที่นั้น ๆ

คนยา วงศ์ธนะชัย (๒๕๔๒ : ๒๐๔) กล่าวว่า สารคดี คืองานเขียนร้อยแก้วที่ผู้เขียนบันทึกเรื่องราวจากประสบการณ์ที่ได้พบเห็นขณะเดินทางท่องเที่ยว

ชลอ รอดลอย (๒๕๔๔ : ๕๐) กล่าวว่า สารคดี หมายถึงงานเขียนประเภทร้อยแก้ว ที่มุ่งให้ความรู้เกี่ยวกับประสบการณ์การท่องเที่ยวของผู้แต่ง มีลีลาการเขียนที่กอปรไปด้วยศิลปะ เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเพลิดเพลินไปพร้อมกับได้รับความรู้ด้วย

สุจิตรา ช้างอยู่ (๒๕๔๖ : ๑๐) ได้กล่าวไว้ว่า สารคดีท่องเที่ยว คืองานเขียนที่บันทึกสิ่งต่าง ๆ ที่ได้จากการท่องเที่ยว มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นภาพของสถานที่ ความเป็นอยู่ของผู้คน สภาพภูมิประเทศ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี

สรุปได้ว่า สารคดีท่องเที่ยวหมายถึง งานเขียนประเภทร้อยแก้วที่มุ่งให้ความรู้เกี่ยวกับประสบการณ์ที่ผู้เขียนได้พบเห็นในขณะที่เดินทางท่องเที่ยว ผู้อ่านจะได้รับทั้งความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว และได้ความเพลิดเพลินจากวิธีการแต่งและประสบการณ์ต่าง ๆ ที่แทรกอยู่ในเนื้อเรื่อง

๒.๑.๓ ประเภทของสารคดีท่องเที่ยว

สารคดีท่องเที่ยวเป็นหนังสือที่มีผู้นิยมอ่านและมักจะนำไปใช้เป็นคู่มือในการเดินทางไปสถานที่ต่าง ๆ สารคดีท่องเที่ยวมีเนื้อหาที่แบ่งประเภทตามวิธีการเล่าเรื่องได้เป็น ๒ ประเภท ดังที่จิตรลดา สุวัตติกุล (๒๕๒๖ : ๑๕) ได้อธิบายไว้ดังนี้

(๑) สารคดีท่องเที่ยวประเภทที่เขียนแบบเล่าไปเรื่อย ๆ มักจะเขียนคล้ายบันทึกประจำวันหรือเล่าไปตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามลำดับ

(๒) สารคดีท่องเที่ยวประเภทที่เขียนเป็นเชิงเปรียบเทียบ คือเป็นการเล่าสลับกับการเปรียบเทียบให้เห็นข้อดีข้อด้อยของสิ่งที่พบเห็นกับสิ่งที่ผู้อ่านมีพื้นความรู้

คนยา วงศ์ชนะชัย (๒๕๔๒ : ๒๐๕) แบ่งประเภทสารคดีท่องเที่ยวตามพื้นที่ จะสามารถแบ่งเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

(๑) ท่องเที่ยวในประเทศ คือสารคดีท่องเที่ยวที่ผู้เขียนได้เดินทางจริงได้ตนเอง และได้สัมผัสวิถีชีวิตในท้องถิ่นนั้นจริง ๆ ผู้เขียนอาจจะกล่าวถึงสถานที่เพียงแหล่งเดียว หรือประเด็นใดประเด็นหนึ่ง เช่น แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ หรืออาจจะกล่าวถึงจังหวัดใดจังหวัดหนึ่ง ผู้เขียนใช้กลวิธีการเขียนที่น่าสนใจ ให้ข้อมูลที่มีแง่มุมและทัศนียภาพที่แปลกใหม่

(๒) ท่องเที่ยวในทวีปเอเชีย ก็คืองานเขียนสารคดีท่องเที่ยวในแหล่งต่าง ๆ ของภูมิภาคในทวีปเอเชีย อาจจะเขียนเจาะจงประเทศใดประเทศหนึ่ง หรืออาจจะกล่าวถึงสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง โดยเฉพาะ ผู้เขียนจะหาข้อมูลในแง่มุมที่แปลกใหม่หรือกล่าวถึงทัศนียภาพที่ไม่ค่อยเป็นที่รู้จักนัก แต่มีความโดดเด่นแปลกตาเพื่อดึงดูดใจของผู้อ่าน

(๓) ท่องเที่ยวนอกทวีปเอเชีย ก็คืองานเขียนสารคดีท่องเที่ยวในแหล่งต่าง ๆ ที่อยู่นอกทวีปเอเชีย ได้แก่ ทวีปยุโรป ทวีปออสเตรเลีย และทวีปอเมริกา

เกศราพร มากจันทร์ (๒๕๔๘ : ๓๕-๓๖) ได้แบ่งประเภทสารคดีท่องเที่ยวเป็นสองประเภท คือสารคดีท่องเที่ยวในประเทศและสารคดีท่องเที่ยวต่างประเทศ ซึ่งเป็นการแบ่งประเภทงานเขียนสารคดีท่องเที่ยวตามพื้นที่

สรุปได้ว่าสารคดีท่องเที่ยวถ้าหากแบ่งตามวิธีการเล่าจะสามารถแบ่งออกได้ ๒ ประเภท คือ การเขียนแบบเล่าไปเรื่อย ๆ และการเขียนเป็นเชิงเปรียบเทียบ ถ้าสารคดีท่องเที่ยวแบ่งตามพื้นที่ จะสามารถแบ่งเป็น ๓ ประเภท คือท่องเที่ยวในประเทศ ท่องเที่ยวในทวีปเอเชียและท่องเที่ยวนอกทวีปเอเชีย

๒.๑.๔ คุณค่าของสารคดีท่องเที่ยว

สารคดีท่องเที่ยวมีคุณค่าดังพรรณษะและเหตุผลของนักวิชาการแต่ละคน ดังต่อไปนี้

รินฤทัย สัจจพันธุ์ (๒๕๔๗ : ๓๔) กล่าวถึงคุณค่าของสารคดีท่องเที่ยว ดังนี้ สารคดีประเภทนี้เป็นสารคดีที่มีผู้นิยมอ่านมากที่สุด อาจจะเป็นเพราะสอดคล้องกับลักษณะนิสัยความอยากรู้อยากเห็นของมนุษย์ ผู้อ่านจะได้รับความสนุกสนาน ความตื่นเต้น ความรู้ โดยเฉพาะผู้ไม่มีโอกาสได้เดินทางไปเที่ยวที่ตนอยากไป จึงหาอ่านเอาจากที่ผู้อื่นเขียนขึ้น เป็นการชดเชยอารมณ์ความต้องการ การอ่านหนังสือในลักษณะนี้จึงเป็นเหมือนประสบการณ์รอง (Second-hand experience) และในทางเดียวกัน หนังสือประเภทนี้จะกระตุ้นสติปัญญาญาณการเดินทาง การแสวงหาสิ่งแปลกใหม่ และเป็นคู่มือให้นักเดินทางที่นิยมหาประสบการณ์ให้แก่ตนเองเป็นอย่างดี สารคดีท่องเที่ยวมีทั้งที่เขียนถึงสถานที่ในประเทศและต่างประเทศ

การบันทึกการท่องเที่ยวในรูปแบบของวรรณกรรมมีมานานนักหนาแล้วตั้งแต่โบราณกาล

นอกจากนี้ สารคดีท่องเที่ยวยังมีคุณค่าเช่นเดียวกับวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ ดังที่นภลัย สุวรรณธาดา (๒๕๒๕ : ๒๘-๓๓) กล่าวว่า มีคุณค่าในด้านสติปัญญาหรือความรู้ ความคิด ซึ่งผู้เขียนสอดแทรกไว้ในเนื้อเรื่องทั้งที่เป็นข้อเท็จจริง คติข้อคิดในการดำเนินชีวิต ให้ความคิดสร้างสรรค์และความรู้สึกผิดชอบชั่วดีโดยไม่ปรากฏเด่นชัดเหมือนตำราวิชาการ นอกจากนี้ ยังมีคุณค่าด้านอารมณ์ เช่น โกรธ ซาบซึ้ง เสียใจ ซึ่งเป็นอารมณ์ของมนุษย์ปุถุชน ทำให้ผู้อ่านเข้าใจจิตใจของผู้อื่น มีจิตใจอ่อนโยน

เกศราพร มากจันทร์ (๒๕๔๘ : บทคัดย่อ) กล่าวว่าจากการศึกษาพระราชนิพนธ์ สารคดีท่องเที่ยวสาธารณรัฐประชาชนจีนของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พบว่ามีคุณค่าทั้งด้านการเสนอความรู้ คุณค่าด้านการให้ความบันเทิง และคุณค่าด้านการให้แง่คิด

สรุปได้ว่า สารคดีท่องเที่ยวให้คุณค่าแก่ผู้อ่านในด้านความรู้และด้านอารมณ์ โดยสารคดีท่องเที่ยวกระตุ้นสัญชาตญาณการเดินทางแสวงหาสิ่งแปลกใหม่ และเป็นคู่มือให้นักเดินทางที่นิยมหาประสบการณ์ให้แก่ตนเอง

๒.๒ ความรู้เกี่ยวกับภาษา

ภาษาเป็นเครื่องมือเพื่อการติดต่อสื่อสาร นอกจากนี้ การใช้ภาษายังเป็นกระบวนการที่สำคัญประการหนึ่งในการสร้างสรรค์งานเขียนให้มีคุณค่าและเป็นการสื่อสารความรู้ความคิด ประสบการณ์และเจตคติของผู้เขียนไปสู่ผู้อ่านอีกด้วย งานเขียนที่ประสบความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับในกลุ่มผู้อ่านส่วนใหญ่ มักมีลักษณะการใช้ระดับภาษา ได้แก่ ระดับภาษาทางการ ระดับภาษากึ่งทางการ ระดับภาษาสนทนา นอกจากนี้ การใช้ถ้อยคำ และการใช้โวหารก็นับเป็นลักษณะเด่นเช่นกันในงานเขียน โดยมีรายละเอียดตามลำดับ ดังนี้

๒.๒.๑ ความรู้เกี่ยวกับภาษาล้อยคำ

นักวิชาการได้อธิบายถึงลักษณะของการใช้ภาษาล้อยคำ ดังต่อไปนี้

คณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ (๒๕๕๒ : ๗๒) กล่าวว่าภาษาล้อยคำเป็นภาษาที่นำคำพูดหรือตัวอักษรมาใช้ในการสื่อสาร ภาษาลักษณะนี้เป็นเรื่องของสัญลักษณ์ที่คนในแต่ละสังคมคิดประดิษฐ์ขึ้นมา จึงจะต้องมีการตกลงและกำหนดความหมายของสัญลักษณ์ว่าจะใช้สื่อความแทนถึงสิ่งใด จึงจะใช้สื่อความหมายและทำความเข้าใจระหว่างกันได้ ภาษาล้อยคำที่ใช้ในแต่ละสังคมนั้น จึงอาจมีความแตกต่างกันไป เช่น สังคมไทยใช้ภาษาไทย สังคมอังกฤษใช้ภาษาอังกฤษ สังคมฟิลิปปินส์ใช้ภาษาตากาล็อก เป็นต้น

ในภาษาถ้อยคำนั้น มีบางคำศัพท์เป็นคำยืมจากภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษหรือภาษาฝรั่งเศส ดังที่พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมอังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (๒๕๔๕ : คำนำ) ได้ดำเนินการบัญญัติศัพท์เป็นภาษาไทยตามหลักเกณฑ์การบัญญัติศัพท์ของราชบัณฑิตยสถาน พร้อมทั้งจัดทำพจนานุกรมศัพท์เพื่อให้สามารถใช้ศัพท์บัญญัติเหล่านั้นได้ถูกต้องตามความประสงค์ของการใช้ภาษาวงการและวิชาชีพต่าง ๆ โดยการใช้คำทับศัพท์ภาษานั้นตามเสียงที่เป็นเสียงในภาษาต่างชาติ เช่น คอมพิวเตอร์ (computer) เทคโนโลยี (technology) อีเมล (e-mail) ซอฟต์แวร์ (software) เป็นต้น (บุปผา บุญทิพย์ ๒๕๔๗ : ๑๒๔)

สรุปได้ว่าภาษาถ้อยคำคือ ภาษาที่นำคำพูดหรือตัวอักษรมาใช้ในการสื่อสารในสังคมใดสังคมหนึ่ง ทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างกันในสังคมนั้นได้ เมื่อรับถ้อยคำจากภาษาอื่นมาใช้ ก็จะมีการทับศัพท์และบัญญัติศัพท์ เพื่อให้สามารถสื่อสารกันได้เข้าใจต่อไป

๒.๒.๒ ความรู้เกี่ยวกับระดับภาษา

สิ่งสำคัญประการหนึ่งในการสื่อสารที่ผู้ใช้ภาษาต้องคำนึงถึงคือระดับภาษา ระดับภาษาสามารถแบ่งได้ ๓ ระดับ คือ ภาษาระดับทางการ ภาษาระดับกึ่งทางการ และภาษาระดับสนทนา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๒.๒.๑ ภาษาระดับทางการ

ภาษาระดับทางการมีคำอธิบายของนักวิชาการ ดังต่อไปนี้

วัลยา ช่างขวัญยืน (๒๕๔๘ : ๔๒) กล่าวว่าภาษาระดับมาตรฐานราชการ หรือภาษาระดับทางการเป็นภาษาที่มีลักษณะสมบูรณ์แบบและถูกหลักไวยากรณ์ มีความชัดเจน สละสลวย สุภาพ ผู้ใช้ภาษาจึงต้องใช้อย่างละเอียด ประณีต และระมัดระวัง ต้องมีการร่าง แก้ไข และเรียบเรียงไว้ล่วงหน้า เพื่อใช้ในโอกาสสำคัญที่เป็นทางการ เช่น ในการกล่าวคำปราศรัย การกล่าวเปิดการประชุม การกล่าวคำประกาศเกียรติคุณ นอกจากนี้ยังใช้ในการเขียนรายงานทางวิชา การเรียงความ บทความวิชาการ หนังสือราชการ และคำนำหนังสือต่าง ๆ เป็นต้น ภาษาระดับนี้ เรียกกันทั่วไปว่า ภาษาเขียน สอดคล้องกับ จูไรรัตน์ ลักษณะศิริ (๒๕๔๓ : ๗๑) กล่าวว่าภาษาทางการใช้ในโอกาสสำคัญ ๆ ทั้งที่เป็นพิธีการ ภาษาแบบนี้อาจจัดเป็น ๒ ระดับ คือ ภาษาระดับพิธีการ และภาษาระดับมาตรฐานราชการ หรือภาษาระดับทางการ

(๑) ภาษาระดับพิธีการ มีลักษณะเป็นภาษาที่สมบูรณ์แบบและมีรูปประโยคเป็นประโยคความซ้อนที่มีข้อความขยายค่อนข้างมาก ถ้อยคำที่ใช้ก็เป็นภาษาระดับสูง

(๒) ภาษาระดับมาตรฐานราชการ แม้ภาษาระดับนี้จะไม่ถึงการเท่าภาษาระดับพิธีการ แต่ก็ยังเป็นภาษาระดับสูงที่มีลักษณะสมบูรณ์แบบและถูกหลักไวยากรณ์ มีความชัดเจน สละสลวย สุภาพ

สวนิต ฆมาภย์ (๒๕๔๗ : ๔๗) กล่าวว่าภาษาระดับทางการ เป็นภาษาที่มีแบบแผนลดหลั่น ลงมาจากระดับที่หนึ่ง เช่น ภาษาที่ใช้ในตำราวิชาการ ภาษาที่ใช้ในกิจกรรมการประชุมที่มีแบบแผน และระเบียบพิธี ภาษาในหนังสือราชการ ภาษาที่ใช้ในคำสั่งหรือประกาศเพื่อให้สาธารณชนทราบ เป็นต้น

สรุปได้ว่าลักษณะของภาษาระดับทางการเป็นภาษาที่สมบูรณ์ มีส่วนขยายค่อนข้างมาก และระดับถ้อยคำค่อนข้างสูง ซึ่งทำให้ชัดเจน สละสลวย สุภาพและถูกต้องตามหลักไวยากรณ์

๒.๒.๒.๒ ความรู้เกี่ยวกับภาษาระดับกึ่งทางการ

ภาษาระดับกึ่งทางการดั่งพรรณษะและเหตุผลของนักวิชาการแต่ละคน ดังต่อไปนี้

วัลยา ช่างขวัญยืน (๒๕๔๘ : ๔๕) กล่าวว่าภาษาระดับกึ่งทางการ มีลักษณะที่ยังคง ความสุภาพอยู่ แต่ผู้ใช้ภาษาก็ไม่ต้องระมัดระวังมากเท่าการใช้ภาษาแบบเป็นทางการ เพราะอาจใช้ รูปประโยคง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน มีการละส่วนของประโยคได้บ้าง ถ้อยคำที่ใช้เป็นระดับคำสามัญ บางครั้งมีภาษาระดับสนทนาเข้ามาปะปนด้วยภาษาระดับกึ่งทางการจึงใช้ในการติดต่อธุรกิจการงาน หรือใช้สื่อสารกับบุคคลที่ไม่สนิทสนมคุ้นเคยกัน และใช้ในการเขียนเรื่องที่ผู้เขียนต้องการให้ผู้อ่าน รู้สึกเหมือนกำลังฟังผู้เขียนเล่าเรื่องหรือเสนอความคิดเห็นอย่างไม่เคร่งเครียด เช่น การเขียน สารคดีท่องเที่ยว บทความแสดงความคิดเห็น หรือการเล่าเรื่องต่าง ๆ เช่น ชีวิตประวัติ เป็นต้น สอดคล้องกับ จูไรรัตน์ ลักษณะศิริ (๒๕๔๓ : ๗๒) กล่าวว่าภาษาระดับกึ่งทางการมีรูปประโยค ง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน มีการละส่วนของประโยคได้บ้าง ถ้อยคำที่ใช้เป็นระดับคำสามัญ บางครั้งมี ภาษาระดับสนทนาเข้ามาปะปนด้วย

บุปผา บุญทิพย์ (๒๕๔๗ : ๔๗) กล่าวว่าภาษาระดับกึ่งทางการเป็นภาษาที่ใช้เพื่อ การสื่อสารให้เกิดความเข้าใจกันด้วยความรวดเร็ว ลดความเป็นระเบียบแบบแผนลงไปจาก ระดับทางการ ตัวอย่างเช่น ภาษาที่ใช้ในจดหมายถึงราชการ ภาษาที่ใช้ในระหว่างประชุมปรึกษาหรือ กิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน

สรุปได้ว่าลักษณะของภาษาระดับกึ่งทางการคือ ภาษาระดับแบบนี้เป็นภาษาที่มีรูปประโยค ง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนถ้อยคำที่ใช้เป็นระดับคำสามัญ บางครั้งมีภาษาระดับสนทนาเข้ามาปะปนด้วย ซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจกันอย่างรวดเร็ว

๒.๒.๒.๓ ความรู้เกี่ยวกับภาษาระดับสนทนา

ภาษาระดับสนทนาพรรณษะและเหตุผลของนักวิชาการแต่ละคน ดังต่อไปนี้

วัลยา ช่างขวัญยืน (๒๕๔๘ : ๔๔) กล่าวว่าภาษาระดับสนทนามีลักษณะของภาษาพูด ที่เป็นกลาง ๆ สำหรับใช้ในการสนทนากันในชีวิตประจำวัน ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารที่รู้จัก คุ้นเคยกัน นอกจากนั้นยังใช้ในการเจรจาซื้อขายทั่วไป รวมทั้งในการประชุมที่ไม่เป็นทางการ มีลักษณะรูปประโยคไม่ซับซ้อน ถ้อยคำที่ใช้อยู่ในระดับคำคำที่มีคำสแลง คำตัด คำย่อปะปนอยู่

แต่ตามปรกติจะไม่ใช้คำหยาบ ภาษาระดับสนทนาใช้ในการเขียนนวนิยาย บทละคร บทภาพยนตร์ สารคดีบางเรื่อง และรายงานข่าว เป็นต้น สอดคล้องกับ จูไรรัตน์ ลักษณะศิริ (๒๕๔๓ : ๗๓) กล่าวว่า ภาษาระดับสนทนามีลักษณะของภาษาพูดที่เป็นกลาง ๆ สำหรับใช้ในการสนทนากันในชีวิตประจำวัน มีลักษณะรูปประโยคไม่ซับซ้อน ถ้อยคำที่ใช้อยู่ในระดับคำคำที่มีคำสแลง คำตัด คำย่อ ปะปนอยู่

บุปผา บุญทิพย์ (๒๕๔๓ : ๔๗) กล่าวว่าภาษาระดับสนทนา มักเป็นภาษาที่ใช้ในการสื่อสารระหว่างบุคคลที่มีความสัมพันธ์ยังไม่ถึงขั้นสนิทสนม ภาษาที่ใช้ในระดับนี้มักจะนำไปใช้ถ่ายทอดในงานเขียนเรื่องบันเทิงคดี ภาษาที่ใช้ในระดับนี้แม้จะเพื่อการสื่อสารระหว่างบุคคลก็ตาม แต่ก็ถือว่าบุคคลอื่นอาจร่วมฟังด้วยได้ ไม่ถึงกับเป็นการเสียมารยาท

สรุปได้ว่าลักษณะของภาษาระดับสนทนาคือ มีลักษณะของภาษาพูดที่เป็นกลาง ๆ มีลักษณะรูปประโยคไม่ซับซ้อน ถ้อยคำที่ใช้อยู่ในระดับคำคำที่มีคำสแลง คำตัด คำย่อ ปะปนอยู่

๒.๒.๓ ความรู้เกี่ยวกับโวหาร

คำศัพท์ “โวหาร” นี้มีความหมาย ลักษณะและประเภทดังที่นักวิชาการได้อธิบายไว้ดังต่อไปนี้

๒.๒.๓.๑ ความรู้เกี่ยวกับความหมาย และลักษณะของโวหาร

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช ๒๕๔๒ (๒๕๔๖ : ๑๐๕๐) ให้คำจำกัดความของ “โวหาร” ไว้ว่า “ชั้นเชิงหรือสำนวนแต่งหนังสือ หรือ พูด ถ้อยคำที่เล่นเป็นสำบัดสำนวน”

จูไรรัตน์ ลักษณะศิริ (๒๕๔๓ : ๓๕) กล่าวว่าโวหารคือถ้อยคำที่ใช้ในการสื่อสารด้วยการเรียบเรียงอย่างมีวิธีการ มีชั้นเชิงและมีศิลปะเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราว เกิดจินตนาการและความรู้สึกตรงตามกับผู้ส่งสารต้องการ

คณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (๒๕๔๔ : ๓) กล่าวว่าโวหาร คือ การใช้ถ้อยคำอย่างมีชั้นเชิงในการเขียน เพื่อมุ่งให้ผู้อ่านเข้าใจและรับรู้สารที่เป็นความรู้ ความคิด ประสบการณ์ หรือเรื่องที่เกิดจากจินตนาการ ได้ตรงตามจุดมุ่งหมายที่ผู้เขียนต้องการ และแบ่งประเภทเป็น บรรยายโวหาร พรรณาโวหาร อุปมาโวหาร เทศนาโวหาร และสาธกโวหาร

คณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ (๒๕๕๒ : ๗๐) กล่าวว่าโวหาร คือ ชั้นเชิง หรือสำนวนการใช้ภาษาอย่างมีศิลปะ ซึ่งผู้ใช้ภาษาสามารถนำไปใช้ในงานเขียนเชิงสร้างสรรค์ให้ตรงตามความมุ่งหมายของเนื้อหาในงานเขียนแต่ละชนิด

สรุปได้ว่าโวหารคือ ถ้อยคำ ชั้นเชิง หรือสำนวนที่ใช้ในการสื่อสารด้วยการเรียบเรียงอย่างมีวิธีการ ซึ่งทำให้เข้าใจและรับรู้สารที่เป็นความรู้ ความคิด ประสบการณ์ หรือเรื่องที่เกิดจากจินตนาการ เป็นต้น โดยแบ่งวิธีการใช้โวหารตามเจตนาที่ต้องการถ่ายทอดแก่ผู้อ่าน ได้แก่ บรรยายโวหาร พรรณนาโวหาร อธิบายโวหาร เทศนาโวหาร สาธกโวหาร และอุปมาโวหาร

๒.๒.๓.๒ ความรู้เกี่ยวกับบรรยายโวหาร

พระยาอุปถัมภ์คิลปสาร (๒๕๓๓ : ๓๓๘) กล่าวว่าบรรยายโวหาร แปลว่า สำนวนที่อธิบายเรื่องราวโดยถ้อยคำ หมายถึงสำนวนที่เล่าเรื่องยืดยาว ตามความรู้ของผู้แต่ง ตรงข้ามกับสำนวนชนิดที่ว่า บันทึกลง

จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ (๒๕๔๓ : ๓๕) กล่าวว่าบรรยายโวหาร คือ โวหารเล่าเรื่อง ซึ่งเป็นการกล่าวถึงเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องกัน โดยชี้ให้เห็นถึงสถานที่ที่เกิดเหตุการณ์ สาเหตุที่ก่อให้เกิดเหตุการณ์ สภาพแวดล้อม บุคคลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผลที่เกิดจากเหตุการณ์นั้น สอดคล้องกับ คณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ (๒๕๕๒ : ๖๒) กล่าวว่าบรรยายโวหารเป็นโวหารที่ใช้เล่าเรื่องหรืออธิบายเรื่องราว เหตุการณ์ หรือความรู้ โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้อ่านผู้ฟังเข้าใจเนื้อหาอย่างแจ่มแจ้ง ได้สาระตรงประเด็นใช้ในการเสนอสิ่งที่ เป็นข้อเท็จจริงถ่ายทอดสาระทางวิชาการแนะนำวิธีปฏิบัติในเรื่องต่าง ๆ ฯลฯ เช่นเดียวกับ คณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (๒๕๔๔ : ๔) กล่าวว่า บรรยายโวหาร หมายถึง การใช้ถ้อยคำอย่างมีชั้นเชิงในการเล่าเรื่อง หรืออธิบายเรื่องราว ต่าง ๆ ที่ผู้เขียนได้รู้หรือได้ประสบมาด้วยตนเอง ตามลำดับเหตุการณ์ เป็นโวหารที่มุ่งให้ผู้อ่านได้รับรู้สาระสิ่งที่ต้องการถ่ายทอดอย่างถูกต้อง ตรงไปตรงมา และชัดเจน

สรุปได้ว่าบรรยายโวหารเป็นโวหารที่ใช้ถ้อยคำอย่างมีชั้นเชิงในการเล่าเรื่อง รวมทั้ง เหตุการณ์ จุดประสงค์ การปฏิบัติในเรื่องหรือความรู้ต่างๆ ซึ่งทำให้เข้าใจสาระสิ่งที่ต้องการได้ อย่างชัดเจน

๒.๒.๓.๓ ความรู้เกี่ยวกับพรรณนาโวหาร

พระยาอุปถัมภ์คิลปสาร (๒๕๓๓ : ๓๓๕) กล่าวว่าพรรณนาโวหาร คือสำนวนที่พูดรำพันถึงสิ่งต่าง ๆ ตามที่ตนพบเห็นว่าเป็นอย่างไรก็ดี หรือรำพันถึงความรู้สึกของตนหรือของผู้อื่น ว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ก็ดี ตามความคิดเห็นของผู้แต่ง ซึ่งไม่จำเป็นต้องใช้ความรู้ค้นคว้าเหตุผลค้นเค้นเท่าใดนัก

จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ (๒๕๔๓ : ๔๓) กล่าวว่าพรรณนาโวหาร คือ โวหารที่ใช้กล่าวถึงเรื่องราว สถานที่ บุคคล สิ่งของ หรืออารมณ์อย่างละเอียด และอาจแทรกความรู้สึกของผู้เขียนลงไปด้วย เพื่อให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการ หรือเกิดอารมณ์คล้ายคลึงตาม สอดคล้องกับ คณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (๒๕๔๔ : ๔) กล่าวว่าพรรณนาโวหาร

หมายถึง การใช้ถ้อยคำอย่างมีชั้นเชิงในการถ่ายทอดเรื่องราว เหตุการณ์จากความรู้สึก อารมณ์ หรือจินตนาการของผู้เขียน โดยเน้นการให้ภาพและรายละเอียดของสิ่งที่ต้องการถ่ายทอดจากความรู้สึก อารมณ์ หรือจินตนาการนั้น ๆ ผู้เขียนมุ่งให้ผู้อ่านเห็นภาพได้รับความซาบซึ้งประทับใจ หรือสะท้อนอารมณ์ เกิดความรู้สึกคล้อยตามผู้เขียน และในขณะเดียวกัน ก็ได้รับความเพลิดเพลินด้วย เช่นเดียวกับ คณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ (๒๕๕๒ : ๗๒) กล่าวว่าพรรณนาโวหารเป็นโวหารที่มุ่งให้ความแจ่มแจ้ง ละเอียดลือ เพื่อให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ซาบซึ้งเพลิดเพลินไปกับข้อความนั้น

สรุปได้ว่าพรรณนาโวหารคือ โวหารที่ใช้ถ้อยคำอย่างมีชั้นเชิงในการถ่ายทอดเรื่องราว เหตุการณ์จากความรู้สึก อารมณ์ หรือจินตนาการของผู้เขียนอย่างแจ่มแจ้ง ละเอียดลือ ซึ่งทำให้เกิดจินตนาการ หรือเกิดอารมณ์ซาบซึ้งเพลิดเพลินไปกับข้อความนั้น

๒.๒.๓.๔ ความรู้เกี่ยวกับอธิบายโวหาร

จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ (๒๕๔๓ : ๑๔๔-๑๕๘) กล่าวว่าอธิบายโวหาร คือ โวหารที่ทำให้ความคิดเรื่องหนึ่งกระจ่างชัดเจนขึ้น มักใช้ในงานเขียนทางวิชาการและตำรับตำราต่าง ๆ โดยมีจุดประสงค์จะนำประเด็นที่สงสัยมาอธิบายให้เข้าใจแจ่มแจ้ง การเล่าเรื่องบางตอนถ้ามีประเด็นที่เป็นปัญหาที่อาจใช้อธิบายโวหารเสริมความต่อนั้นจนเรื่องกระจ่างชัดเจนขึ้น จึงถือว่าอธิบายโวหารเป็นส่วนหนึ่งของบรรยายโวหาร อธิบายโวหารนี้มักใช้อธิบายกระบวนการการวิเคราะห์หรือจำแนกเนื้อหาออกเป็นประเภทหรือเป็นพวกและอธิบายความหมายของคำ

สรุปได้ว่าอธิบายโวหารคือ โวหารที่นำประเด็นที่สงสัยในงานเขียนทางวิชาการหรือตำรับตำราต่าง ๆ มาอธิบาย จนทำให้เรื่องใดเรื่องหนึ่งชัดเจน เข้าใจแจ่มแจ้งขึ้น

๒.๒.๓.๕ ความรู้เกี่ยวกับอุปมาโวหาร

พระยาอุปกิตศิลปสาร (๒๕๓๓ : ๓๔๓) กล่าวว่าคำ อุปมา แปลว่า ข้อเปรียบเทียบ เรื่องสาธกที่ยกมาเป็นตัวอย่างดังอธิบายมาแล้ว บางเรื่องก็ไม่เหมาะสมกับข้อความที่แสดงนั้น ๆ ดังนั้นจึงเอาข้อเปรียบเทียบซึ่งเรียกว่า อุปมาโวหาร เข้ามาเป็นสาธกโวหารแทน

คณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (๒๕๔๔ : ๗) กล่าวว่าอุปมาโวหาร หมายถึง การใช้ถ้อยคำอย่างมีชั้นเชิงในการแสดงการเปรียบเทียบ โดยการนำสิ่งที่คล้ายคลึงมาเปรียบเทียบ ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพ เกิดอารมณ์ หรือความรู้สึกมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับคณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ (๒๕๕๒ : ๗๒) กล่าวว่าอุปมาโวหารเป็นโวหารที่มีจุดมุ่งหมาย เพื่อเปรียบเทียบข้อความหรือเนื้อหาให้ชัดเจนขึ้น

สรุปได้ว่าอุปมาโวหารเป็นโวหารที่ใช้ถ้อยคำอย่างมีชั้นเชิงในการแสดงการเปรียบเทียบ โดยการนำสิ่งที่คล้ายคลึงมาเปรียบเทียบ ซึ่งทำให้ข้อความหรือเนื้อหาชัดเจนขึ้น และผู้อ่านเห็นภาพ เกิดอารมณ์ หรือความรู้สึกมากยิ่งขึ้น

๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของวรรณกรรมกับสังคม

ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมมีความใกล้ชิดมาก การศึกษาสารคดีท่องเที่ยว ซึ่งเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่ง จึงเปรียบเสมือนการศึกษาสังคมรวมทั้งวิถีชีวิตที่ผู้เขียนได้พบเห็น และบันทึกไว้ในงานเขียนหรือวรรณกรรมประเภทต่าง ๆ ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดเพื่อการศึกษา ดังต่อไปนี้

๒.๓.๑ อิทธิพลของสังคมต่อวรรณกรรม

วรรณกรรมมีความสัมพันธ์กับสังคม ซึ่งครอบคลุมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของผู้คนในสังคมนั้น ๆ ดังมีเอกสารที่กล่าวไว้ต่อไปนี้

ธานีวัฒน์ บุญโต (๒๕๔๒ : ง) กล่าวว่า สังคมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรม หรือนักเขียน ในฐานะเป็นแหล่งรวมชีวิต วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี และระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ ซึ่งนักเขียนย่อมนำไปเป็นวัตถุดิบในการเขียนเสมอ และงานเขียนจะมีลักษณะเนื้อหา รูปแบบอย่างไร ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญทางสังคมนั้นสภาพสังคมเป็นอย่างไร คนในสังคมประสงค์จะอ่านเรื่องราวประเภทใด ผู้เขียนก็ต้องสร้างงานนั้นเพื่อสนองความปรารถนาของผู้อ่านอยู่เสมอ อิทธิพลของสังคมที่มีต่อวรรณกรรมนั้นมีทั้งภายในและภายนอก นั่นคือ ทั้งเรื่องของรูปธรรม เช่น การแต่งกาย พฤติกรรมต่าง ๆ และอิทธิพลภายใน นั่นคือความรู้สึกนึกคิดของคนในสังคมที่มีต่อแนวความคิดของนักเขียน เมื่อมองวรรณกรรมโดยส่วนรวมแล้วก็พบว่า วรรณกรรมมีความสัมพันธ์กับสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัย สังคมเปลี่ยนไปอย่างไรวรรณกรรมก็เปลี่ยนไปให้สอดคล้องกับสังคมนั้นด้วย และโดยทั่วไปแล้ว สังคมมักจะมามีอิทธิพลต่อวรรณกรรม สังคมมีส่วนกระตุ้นหรือบังคับทั้งทางตรงและทางอ้อมให้วรรณกรรมเดินไปในทิศทางที่สังคมกำหนด วรรณกรรมมีแนวโน้มตลอดจนคุณค่าหรือความรู้สึกระของวรรณกรรมก็ด้วยอิทธิพลของสังคม ที่แฝงเร้นอยู่ทั้งนั้น

พิชัย ศรีภูไท (๒๕๔๒ : ๑๐๕) กล่าวว่า วรรณกรรมกับสังคมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด มนุษย์เป็นผู้สร้างวรรณกรรมและได้บันทึกเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัยเอาไว้ ดังนั้น เราจึงดูวรรณกรรมได้จากสังคม ในทำนองเดียวกันก็ดูสังคมได้จากวรรณกรรม นอกจากนี้วรรณกรรมและสังคม ยังมีบทบาทและอิทธิพลต่อกันและกันอีกด้วย วรรณกรรมมีอิทธิพลในการเสริมสร้างทัศนคติต่อบุคคลในสังคม จึงมีผลในการเปลี่ยนลักษณะสังคมได้ ขณะเดียวกัน นักเขียนซึ่งเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมก็ย่อมแสดงความรู้สึก และ

ความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมนั้น ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

สิริรัตน์ พุ่มเกิด (๒๕๓๘ : ๕) กล่าวว่าวรรณกรรมเป็นสิ่งที่ผูกพันอยู่กับสังคม และวรรณกรรมทำหน้าที่ในการสื่อสารทางสังคม เมื่อมีความเปลี่ยนแปลงทางสังคมก็คิดหรือความเปลี่ยนแปลงในด้านของการสื่อสารทางสังคมก็ตี ย่อมจะต้องมีผลกระทบต่อวรรณกรรม และอาจนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงทางวรรณกรรมได้ด้วย วรรณกรรมเป็นงานสร้างสรรค์ของมนุษย์ จึงมีความสัมพันธ์กับสังคมและสิ่งแวดล้อม เพราะสังคมและสิ่งแวดล้อมย่อมมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้รังสรรค์วรรณกรรม และแสดงออกในบางส่วนของวรรณกรรม จึงอาจกล่าวได้ว่าวรรณกรรมเป็นงานที่อยู่ใต้อิทธิพลของเงื่อนไขและปัจจัยต่าง ๆ ของสังคม ทั้งรูปแบบและเนื้อหาของวรรณกรรมย่อมผูกพันอยู่กับสังคม เป็นปัจจัยที่เอื้อแก่กันและกัน

สมพร มั่นตะสูตร (๒๕๒๔ : คำนำ) กล่าวว่าวรรณกรรมเป็นสิ่งสะท้อนภาพชีวิตและสังคม เพราะในวรรณกรรมล้วนแต่ชี้ให้เห็นความเป็นไปต่าง ๆ ของคนในสังคมในแต่ละยุคที่นักเขียนได้สร้างสรรค์งานเขียนของตนไว้ให้ปรากฏ การศึกษาวรรณกรรมจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะได้ศึกษาสภาพชีวิตและสังคม ทั้งที่ปรากฏอยู่ในพงศาวดารและประวัติศาสตร์ และอาจจะมีบางแง่มุมที่ปรากฏอยู่เฉพาะในวรรณกรรม ความรู้ที่ได้ศึกษาจากวรรณกรรมผสมผสานกับความรู้จากการศึกษาประวัติศาสตร์ จะทำให้ผู้อ่านได้เห็นแง่มุมต่าง ๆ ของสภาพสังคมและวัฒนธรรม ดียิ่งขึ้นทั้งนี้ ความสัมพันธ์ของวรรณกรรมกับสังคมมี ๔ ลักษณะ สรุปได้ดังนี้

(๑) ชีวิตและสังคมเป็นบ่อเกิดของวรรณกรรม และวรรณกรรมมีส่วนพัฒนาแนวทางของสังคมในบางระดับ

(๒) วรรณกรรมเป็นกระจกส่องภาพของสังคมในแต่ละยุค และบันทึกไว้เป็นหลักฐานเพื่อให้คนรุ่นหลังได้มองเห็นชีวิตในบางแง่มุมที่ประวัติศาสตร์มิได้บันทึกไว้ เช่น ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลในช่วงที่มีเหตุการณ์บางอย่างเกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ ในเรื่องสี่แผ่นดิน ของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช หรือเกร็ดความรู้บางอย่างที่ปรากฏในเรื่อง

(๓) บทบาทของวรรณคดีหรือวรรณกรรมในแง่ที่มีอิทธิพลต่อสังคมทั้งบวกและลบนั้น หมายถึงว่าผู้สร้างผลงานวรรณกรรมมีเป้าหมายในการสร้างวรรณกรรมเพื่อสนับสนุนส่งเสริมระบบสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมือง เช่น ไตรภูมิพระร่วง ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อผลทางการปกครอง สุภาษิตพระร่วงก็ทำนองเดียวกัน หรือแม้แต่สุภาษิตสอนหญิงของสุนทรภู่ ก็สร้างขึ้นมาเพื่อให้เป็นคติในการประพฤติปฏิบัติตนของกุลสตรีไทย นับเป็นการสร้างสรรค์สังคมระดับหนึ่ง แต่ในขณะเดียวกัน อาจมองวรรณกรรมบางเรื่องที่ทำลายสังคม แม้ว่าผู้สร้างวรรณกรรมจะไม่ได้ตั้งใจ

(๔) สังคมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมหรือนักเขียนในฐานะที่เป็นแหล่งรวมชีวิตวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ ซึ่งนักเขียนย่อมจะนำไปเป็นวัตถุดิบในการเขียนเสมอ และงานเขียนจะมีลักษณะเนื้อหา รูปแบบอย่างไร ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญทางสังคม

ผู้เขียนก็ต้องสร้างงานนั้นเพื่อสนองความปรารถนาของผู้อ่านอยู่เสมอ อิทธิพลของสังคมที่มีต่อวรรณกรรมนั้น มีทั้งภายในภายนอก นั่นคือเรื่องของรูปธรรม เช่น การแต่งกาย พฤติกรรมต่าง ๆ และอิทธิพลภายใน นั่นคือความรู้สึกนึกคิดของคนในสังคมที่มีต่อแนวความคิดของนักเขียน

เบญจมาศ พลอินทร์ (๒๕๒๕ : ๒๑-๘๗) กล่าวว่าวรรณกรรมนั้นมีทั้งส่วนที่เป็นสมบัติร่วมของทุกยุคทุกสมัยทุกถิ่นและทั้งมีส่วนผูกพันกับยุคโดยุคหนึ่งหรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งหรือถิ่นใดถิ่นหนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่ง แม้แต่ภาษาที่วรรณกรรมใช้สื่อความหมายก็เป็นสมบัติเฉพาะของถิ่นหนึ่งหรือกาลเวลาที่เกิดวรรณกรรมเรื่องนั้น การศึกษาวรรณกรรมจึงเป็นการศึกษาสังคมที่ให้แนวคิด ว่าวรรณกรรมสัมพันธ์กับสังคมในลักษณะต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้

- (๑) วรรณกรรมรับใช้สังคม โดยการบันทึกเรื่องราวและเหตุการณ์ออกเผยแพร่
- (๒) วรรณกรรมเป็นสิ่งเผยแพร่แนวความคิดและแนวความคิดนั้นก็มาจากสังคม
- (๓) วรรณกรรมแสดงถึงความเชื่อทางศาสนา ความเลื่อมใสศรัทธาในศาสนาก็มาจากสังคม
- (๔) วรรณกรรมบอกถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคมในรูปแบบใหม่ ๆ เพราะผู้แต่งอดไม่ได้

ที่จะเก็บความเปลี่ยนแปลงของสังคมในขณะนั้นบันทึกลงในวรรณกรรม ไม่ว่าจะเปลี่ยนแปลงจะเป็นไปในทางใด

การดำเนินชีวิตของคนในแต่ละสมัย เกี่ยวข้องกับขนบประเพณีและวัฒนธรรม ประเพณีและวัฒนธรรม คือการดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตของคน ได้แก่ ความคิด ความเชื่อ การกระทำและความเป็นอยู่ของคน ซึ่งปฏิบัติสืบต่อ ๆ กันมาหลายชั่วอายุคน วรรณกรรมบางเรื่องสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ การที่จะศึกษาวรรณกรรมให้เข้าใจ จำเป็นต้องอาศัยความรู้ทางวัฒนธรรมมาประกอบ จึงจะเข้าใจยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า วรรณกรรมมีความสัมพันธ์กับสังคมและวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก จึงกล่าวได้ว่า เพราะผู้เขียนวรรณกรรมมีความใกล้ชิดกับมนุษย์ ได้ถ่ายทอดประสบการณ์หรือความรู้สึกของตนผ่านเนื้อหา โดยบ่งบอกถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรือความเป็นอยู่ของคนในสังคมในสมัยนั้น ๆ

๒.๓.๒ อิทธิพลของสังคมและวัฒนธรรมต่อสารคดีท่องเที่ยว

สารคดีท่องเที่ยวเป็นวรรณกรรมที่ถ่ายทอดเรื่องราว ความรู้และประสบการณ์มานำเสนอต่อท่านผู้อ่าน ในรูปแบบของสารคดีที่สามารถใช้เป็นคู่มือประกอบการเดินทางได้ในเวลาเดียวกัน ในการศึกษาครั้งนี้ มีการวิเคราะห์เนื้อหา ซึ่งใช้กรอบแนวคิดความสัมพันธ์กับสังคมและวัฒนธรรม ได้มีเอกสารที่อธิบายไว้ดังต่อไปนี้

รินฤทัย สัจจพันธุ์ (๒๕๔๗ : ๓๔-๔๗) กล่าวถึงลักษณะของสารคดีท่องเที่ยวซึ่งแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของสังคมและวัฒนธรรม ที่มีต่อผู้เขียนที่ได้ไปท่องเที่ยว ดังนี้

(๑) ผู้เขียนต้องเขียนด้วยข้อมูลถูกต้องแท้จริง นักเขียนสารคดีท่องเที่ยวจึงต้องเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่นั้น ๆ ด้วยตนเอง ไม่ใช่ใช้รูปภาพหรือถ่ายทอดจากคำบอกเล่าของผู้อื่น โลกปัจจุบันแคบลงมากเนื่องจากการคมนาคมติดต่อกันสะดวกขึ้น สถานที่แห่งหนึ่งที่มีผู้นำมาเขียนสารคดีอาจจะเป็นสถานที่ที่ผู้อ่านจำนวนมากเคยเดินทางมาแล้ว และสถานที่แห่งเดียวกันก็อาจจะมีผู้นำไปเขียน สารคดีท่องเที่ยวหลายคน เช่น ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนมีผู้นำมาเขียนสารคดีหลายเล่ม เช่น รองเท้าบนรอยทราย ของวิรัช ลิ้มทองกุล เทียวจีน ของวราห์ วรเวช ถนนหมื่นลี ของเรวัต อริยกุลชัย ยิ้มจีน ของสุเมธ แสงนันทกุล เป็นต้น ฉะนั้นจึงเป็นโอกาสดีของผู้อ่านที่จะได้อ่านหลายเล่มเพื่อเปรียบเทียบข้อเท็จจริงและรู้จักเมืองจีนได้หลายแง่มุมจากทรรศนะของผู้เขียนต่าง ๆ กัน

(๒) ผู้เขียนต้องให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่นั้นอย่างสมบูรณ์เท่าที่จะทำได้ ไม่ว่าเรื่องสภาพภูมิประเทศ ความเป็นอยู่ของผู้คน ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยมและวัฒนธรรม รวมทั้งรายละเอียดปลีกย่อยที่เป็นคู่มือนักท่องเที่ยวอย่างอื่น ๆ เช่น ค่าที่พัก ค่าอาหาร ค่าใช้จ่ายการเดินทาง สถานที่สำคัญ ฯลฯ ภาพประกอบเป็นส่วนสำคัญยิ่งสำหรับสารคดีท่องเที่ยว ยิ่งมีมากและเป็นภาพที่สวยงามจะจูงใจผู้อ่านมากขึ้น และทำให้นั่งสอมีคุณค่า

(๓) ผู้เขียนต้องแทรกเกร็ด ตำนาน นิทาน ข้อขำขัน เกี่ยวกับสถานที่นั้นเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน รวมทั้งให้ความรู้และความบันเทิงไปพร้อมกันด้วย เกร็ดต่าง ๆ นี้คือ “เสน่ห์” ของสารคดีประเภทท่องเที่ยวที่ทำให้ผู้อ่านได้รับรสชาติในการอ่านเพิ่มขึ้น

(๔) ผู้เขียนต้องให้ข้อสังเกตและแสดงทรรศนะส่วนตัวต่อสิ่งที่พบเห็น

จิตรลดา สุวัตติกุล (๒๕๒๖ : ๓๕-๓๖) อธิบายลักษณะของสารคดีท่องเที่ยวซึ่งเป็นการเขียนที่แสดงถึงอิทธิพลของสังคมและวัฒนธรรมที่มีต่อผู้เขียนเช่นเดียวกัน โดยกล่าวว่าเนื้อหาของสารคดีมีลักษณะดังนี้

(๑) มีข้อมูลที่ถูกต้องแน่นอน ผู้เขียนเสนอข้อมูลที่ตรงตามความเป็นจริง ซึ่งได้จากประสบการณ์ตรง และจากการศึกษาค้นคว้า หรือการสอบถาม สัมภาษณ์ผู้มีความรู้

(๒) ให้ความรู้เกี่ยวกับสภาพภูมิศาสตร์ และข้อแตกต่างของสภาพภูมิอากาศในแต่ละฤดู บอกเส้นทางการเดินทาง การเตรียมตัวในการเดินทาง ค่าใช้จ่าย ที่พัก อาหาร สถานที่ที่ควรเที่ยว เป็นต้น

(๓) เขียนแทรกเกร็ดความรู้ ความเชื่อโดยวางตัวเป็นกลาง หากจะแสดงข้อคิดเห็นใด ๆ ในสารคดีนั้น ก็ไม่เขียนด้วยอคติใด ๆ

สรุปได้ว่า สภาพสังคมและวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อผู้เขียนสารคดีท่องเที่ยวโดยผู้เขียนใช้ศิลปะภาษาและกลวิธีการเขียนเรื่องราวจากข้อเท็จจริงที่ได้เดินทางไปท่องเที่ยว เป็นประสบการณ์ ความรู้สึก ความคิดเห็นที่เกิดขึ้นจากการไปท่องเที่ยวในสังคมหรือแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น และ

การพบเห็นวัฒนธรรมของผู้คนในสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ นำมาถ่ายทอดในวรรณกรรมประเภทสารคดีท่องเที่ยว

๒.๔ ความรู้เกี่ยวกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นประเทศที่มีอารยธรรมเก่าแก่ของภาคพื้นเอเชีย และมีพื้นที่กว้างใหญ่ทำให้แต่ละพื้นที่ แต่ละมณฑลของจีนมีความแตกต่างกันชัดเจน ทั้งทางภูมิประเทศและวัฒนธรรมทำให้ผู้ไปเยือนสามารถศึกษาประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนได้อย่างไม่รู้จบ มีสาระที่สรุปโดยย่อดังนี้

๒.๔.๑ ลักษณะทางภูมิศาสตร์และประชากร

มัทธิยา ธาตีทรัพย์ (๒๕๔๗) : ๒๓-๒๕) กล่าวว่าจีนมีเนื้อที่ทั้งหมด ๙.๖ ล้านตารางกิโลเมตร (ใหญ่กว่าประเทศไทย ๑๕ เท่า) ตั้งอยู่ทางด้านตะวันออกไปทางเหนือของทวีปเอเชีย นอกจากนี้ โชคชัย เศษศิริอุดม และคนอื่น ๆ (๒๕๕๐ : ๑๗) ยังได้กล่าวว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนมีขนาดพื้นที่ใหญ่เป็นอันดับ ๔ ของโลก สาธารณรัฐประชาชนจีนตั้งอยู่บนทวีปเอเชียตะวันออก มีพรมแดนติดต่อกับ ๑๔ ประเทศ คือ เวียดนาม ลาว พม่า เป็นต้น ขณะที่ทิศตะวันออกและทิศใต้ จดทะเลเหลือง ทะเลจีนตะวันออก และทะเลจีนใต้ พรมแดนทางบกของจีนมีความยาว ๒๘,๐๐๐ กิโลเมตร และมีชายฝั่งทะเลยาว ๑๘,๐๐๐ กิโลเมตร สอดคล้องกับสมพร ภาวิจิตร (๒๕๕๑ : ๑๓-๑๕) ที่กล่าวว่าประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนติด มหาสมุทรแปซิฟิก อาณาเขตจากทิศตะวันออกจดทิศตะวันตกประมาณ ๕,๐๐๐ กิโลเมตร ทิศเหนือจดทิศใต้ประมาณ ๕,๔๐๐ กิโลเมตร มีเนื้อที่ ๙,๖๐๐,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร ใหญ่เป็นอันดับสามของโลก รองจากประเทศรัสเซียและแคนาดาหรือเกือบยี่สิบเท่าของประเทศไทย ซึ่งมี เนื้อที่ ๕๑๓,๑๑๕ ตารางกิโลเมตร

แนวฝั่งทะเลของผืนแผ่นดินใหญ่จากทางเหนือตั้งแต่ปากแม่น้ำยาลูเจียง ซึ่งเป็นเส้นพรมแดนระหว่างจีนกับเกาหลี ถึงทางใต้คือปากแม่น้ำเป่ยหลุนเหอ เส้นพรมแดนระหว่างจีนกับเวียดนาม มีความยาวทั้งหมด ๑.๘ หมื่นกว่ากิโลเมตร เป็นพรมแดนที่ติดต่อกับผืนทะเลใหญ่ทั้ง ๔ ทะเล ได้แก่ ทะเลป้อไห่ ทะเลหวงไห่ ทะเลจีนตะวันออกและทะเลจีนใต้ และยังติดกับมหาสมุทรแปซิฟิก ซึ่งอยู่ทางด้านตะวันออกของเกาะไต้หวัน ตามชายทะเลมีเกาะทั้งหมด ๕,๐๐๐ กว่าเกาะกระจายกันอยู่ ในบรรดาเกาะเหล่านี้ เกาะไต้หวันเป็นเกาะที่ใหญ่ที่สุดของจีน แนวฝั่งทะเลของเกาะต่าง ๆ มีความยาว ๑๔,๐๐๐ กิโลเมตร (วิทยาลัยภาษาจีนปักกิ่ง มหาวิทยาลัยครุหนานจิง มหาวิทยาลัยครุอันฮุย. ๒๕๕๐ : ๓)

นอกจากนี้ สภาพภูมิศาสตร์ของประเทศจีนยังมีลักษณะดังที่สำนักพิมพ์หน้าต่างสู่โลกกว้าง (๒๕๔๐ : ๒๗-๒๘) กล่าวว่าสภาพภูมิศาสตร์ของประเทศจีนมีลักษณะเด่นอย่างหนึ่งเป็นพื้นที่ขั้วบนได้ โดยมีผลมาจากการเคลื่อนตัวของเปลือกโลกในบริเวณที่ตั้งของประเทศจีนซึ่งยังคงเกิดขึ้นแม้ในปัจจุบัน แผ่นดินไหวจึงเกิดขึ้นในหลาย ๆ ภูมิภาคของจีน

โซคซัย เดชศิริอุดม และคนอื่น ๆ (๒๕๕๐ : ๒๑) กล่าวว่าจีนมีประชากรประมาณ ๑,๓๐๐ ล้านคน มากเป็นอันดับหนึ่งของโลก โดย ๘๒ % เป็นชาวจีน ส่วนที่เหลืออีก ๘ % เป็นชนกลุ่มน้อย สอดคล้องกับ มัทริยา ธาสิทธิ์พย์ (๒๕๔๗ : ๒๓-๒๔) ที่กล่าวว่าจีนประกอบด้วยชนชาติต่าง ๆ ๕๖ ชาติ ส่วนใหญ่เป็นชาวจีน ที่เหลือเป็นชนกลุ่มน้อยที่สำคัญได้แก่ จ้วง หุย อูยгурุ หยี ทิเบต แม้ว แมนจู มองโกล ไตหรือไท เกาซัน และใช้ภาษาจีนกลาง (ผู้ทงฮั่ว 普通话) เป็นภาษาราชการ นอกจากภาษาเฉพาะของชนกลุ่มน้อย ชาวจีนในมณฑลต่าง ๆ มีภาษาพูดท้องถิ่นได้แก่ เสฉวน หูหนาน กวางตุ้ง ไหหลำ และฮกเกี้ยน

การกระจายของประชากรของจีนไม่สม่ำเสมอ โดยภาคตะวันออกมีประชากรมาก ภาคตะวันตกมีประชากรน้อย บริเวณที่ราบมีประชากรมาก เขตภูเขาและที่ราบสูง มีประชากรน้อย

ในประเทศจีน สัดส่วนของประชากรในเมืองจะน้อยกว่าในชนบท นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นต้นมา ประชากรที่ไม่ได้ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมมีอัตราเพิ่มขึ้นตามแผนของรัฐบาล ในอนาคตประชากรที่ไม่ได้ประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรมนั้น จะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง (วิทยาลัยภาษาจีนปักกิ่ง มหาวิทยาลัยครุหนานจิง มหาวิทยาลัยครุฮันฮุย, ๒๕๕๐ : ๘)

๒.๔.๒ ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม

โซคซัย เดชศิริอุดม และคนอื่น ๆ (๒๕๕๐ : ๑๘) กล่าวว่า การเปิดประเทศและการปฏิรูปเศรษฐกิจของจีน ส่งผลให้ประชาชนจีนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดปัญหาสังคมอย่างกว้างขวาง อาทิ การแพร่ขยายของอิทธิพลตะวันตก ปัญหาอาชญากรรม ประชากรที่เพิ่มอย่างรวดเร็ว สอดคล้องกับมัทริยา ธาสิทธิ์พย์ (๒๕๔๗ : ๒๓-๒๔) ที่กล่าวว่าปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมจีน เกิดขึ้นเนื่องจากความแตกต่างระหว่างรายได้ของชาวเมืองและชาวชนบท รัฐบาลจีนได้พยายามแก้ไขโดยใช้มาตรการควบคุมและธรรมาภิบาลให้ประชาชนยึดมั่นในอุดมการณ์สังคมนิยม มีการตรวจสอบสื่อมวลชนและอินเทอร์เน็ต เพื่อควบคุมข้อมูลที่อาจเป็นภัยคุกคามต่อประเทศ ขณะเดียวกันก็พยายามลดช่องว่างระหว่างเมืองกับชนบท ตลอดจนให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนในการประกอบธุรกิจและการดำเนินชีวิตประจำวันมากขึ้น

จากหลักฐานประวัติศาสตร์ที่ค้นพบ ได้แก่ คำจารึกบนกระดูกสัตว์ (ประมาณ ๑,๖๐๐-๑,๑๐๐ ปี ก่อนคริสต์กาล) และคำจารึกบนโลหะสำริด (ประมาณ ๑,๑๐๐-๔๗๖ ปี ก่อนคริสต์กาล) ทำให้สันนิษฐานได้ว่าชาวจีนตั้งแต่ช่วงต้นประวัติศาสตร์

มีการบูชาธรรมชาติ ต่อมาจึงเริ่มมีการบูชาจักรพรรดิหยก (Jade Emperor) และเทพเจ้าต่าง ๆ ในยุคที่ประเทศจีนยังไม่รวมเป็นปึกแผ่น แยกเป็นรัฐเล็กรัฐน้อย และมีการรบพุ่งกันอยู่เสมอ นักปราชญ์ ๒ ท่านได้ออกมาเสนอแนวคิดและแนวปฏิบัติให้ชาวบ้านได้ยึดเป็นหลักการดำรงชีวิต กลายเป็นความเชื่อที่ฝังรากลึกในสังคมจีน คือลัทธิเต๋า และลัทธิขงจื้อ ภายหลังเมื่อมีการสร้างความสัมพันธ์ทางการค้าและการทูตกับชาติต่าง ๆ ชาวจีนได้รับการเผยแพร่ศาสนาพุทธจากอินเดีย อิสลามจากเอเชียกลาง และคริสต์จากชาติตะวันตก

ด้วยเหตุที่อาณาเขตประเทศจีนมีความกว้างใหญ่ไพศาล มีประชากรจำนวนมาก ภูมิอากาศ และชีวิตความเป็นอยู่ของแต่ละพื้นที่ก็ไม่เหมือนกัน ดังนั้น รูปแบบบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของผู้คนแต่ละที่จึงแตกต่างกัน ซึ่งก่อให้เกิดความหลากหลายของรูปแบบที่อยู่อาศัยของชาวจีน

ที่อยู่อาศัยของประชากรจีนที่มีความพิเศษได้แก่ ซื่อเหอหยวนของปักกิ่ง บ้านถ้ำของที่ราบสูงดินเหลืองทางตะวันตกเฉียงเหนือ กระจิมของชาวมองโกเลีย ตึกดินของชาวแคซัคสถาน และ กวางตุ้ง เป็นต้น (วิทยาลัยภาษาจีนปักกิ่ง มหาวิทยาลัยครูหนานจิง มหาวิทยาลัยครูอันฮุย ๒๕๕๐ : ๒๗๒)

หากนำวัฒนธรรมจีนสมัยโบราณมาเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมอื่น ๆ ในโลกไม่ว่าเขตใดหรือถิ่นใด วัฒนธรรมจีนมีความยอดเยี่ยมกว่าประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคสมัยประวัติศาสตร์ราชวงศ์โจวในสมัยชุนชิวจ้านกั๋ว ความก้าวหน้าทางวัฒนธรรมของจีนไม่มีประเทศอื่นใดในโลกเทียบเท่า ได้แก่ ในสมัยชุนชิว จีนมีนักปรัชญาผู้ยิ่งใหญ่ท่านหนึ่ง คือขงจื้อ (ก่อนปี พ.ศ. ๑๐๕๔ ถึง พ.ศ. ๑๐๒๒) ก่อนกรีกสมัยโบราณที่มีนักปรัชญานามว่าโสกราตีส (Socrates) (ก่อนปี พ.ศ. ๑๐๑๒ ถึง พ.ศ. ๙๔๒) นอกจากนี้แล้ว วัฒนธรรมจีนเผยแพร่ไปยังต่างประเทศอย่างมีระเบียบแบบแผน ตัวอย่างเช่น ในเอเชียกลาง กรรมวิธีในการผลิตกระดาษของชาวจีนเริ่มเผยแพร่จากเมืองสะมารกันไปทางตะวันตกไปยังเปอร์เซีย อาหรับ และ โมร็อกโค ในทวีปแอฟริกา (นิดยา (พลพิพัฒน์พงศ์) ชวี. ๒๕๔๒ : ๓๑-๓๕)

สรุปได้ว่าประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นประเทศที่มีพื้นที่ที่กว้างขวาง นอกจากนี้ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนยังมีความมหัศจรรย์หลาย ๆ อย่าง ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เริ่มจากประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ธรรมเนียมเก่าแก่ จำนวนประชากรที่มากที่สุดในโลก ซึ่งเป็นเหตุผลทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นจำนวนมาก

๒.๔.๓ แหล่งท่องเที่ยวในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

ประเทศจีนเป็นชาติที่ยิ่งใหญ่และมีอารยธรรมเก่าแก่มากกว่า ๓,๐๐๐ ปี จึงมีความหลากหลายทางด้านขนานชาติ ศาสนา และศิลปวัฒนธรรม (ธีรภาพ โลหิตกุล. ๒๕๕๓ : คำนำ)

ปรีวัฒน์ จันทร (๒๕๕๑ : คำนำ) กล่าวว่าประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนคือแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์และธรรมชาติอันยิ่งใหญ่ ทำทนายให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเก็บเกี่ยวเรื่องราวเหล่านั้นมาถ่ายทอดเล่าสู่กันฟัง สอดคล้องกับสมพร ภาวิจิตร (๒๕๕๑ : ๑๒๑-๑๒๓) ที่กล่าวว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือจีนมีวัฒนธรรมเก่าแก่หลายพันปี มีธรรมชาติ ภูมิทัศน์ที่หลากหลาย ทั้งทะเล แม่น้ำ ทะเลสาบ ภูเขา ลำธาร น้ำตก โบราณสถาน และศิลปวัฒนธรรมหลายรูปแบบ นักท่องเที่ยวจึงเข้าไปเที่ยวเมืองจีน เป็นจำนวนมากทุกปี ดังนั้นนักวิชาการได้อธิบายแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ ซึ่งนิยมไปท่องเที่ยว ดังนี้

วันรักษ์ มิ่งมณีนากิน (๒๕๔๖ : ๑๕๒) กล่าวว่าแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจสำหรับชาวต่างชาติ มีดังต่อไปนี้

๑. ปักกิ่ง ๒. เป่ย์ไห่ ๓. ฉงจิง/จุงกิง ๔. ฉิงตู ๕. ฉิงเต๋อ ๖. ต้าเหลียน ๗. กวางโจว ๘. กุ้ยหลิน ๙. หางโจว ๑๐. ฮาร์บิน ๑๑. ฮูเฮ้อเฮ่าเท่อ/โฮฮอท ๑๒. จี้หนาน ๑๓. เจียหยุกวาน ๑๔. ไคฟง ๑๕. คุนหมิง ๑๖. ลาซา ๑๗. นานจิง/นานกิง ๑๘. นานหนิง ๑๙. หนิงเซี่ย ๒๐. จิงเต่า ๒๑. เซี่ยงไฮ้ ๒๒. ชูโจว ๒๓. เซินเจิ้น ๒๔. ชัวโลว ๒๕. เทียนจิน/เทียนสิน ๒๖. ไถ่หยวน ๒๗. อูรูมูฉี ๒๘. อุ๋ฮั่น ๒๙. ซีอาน ๓๐. นานชาง

สุเมธ แสงนิ่มนวล (๒๕๕๑ : คำนำ) กล่าวว่าการเดินทางไปประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจคือ เมือง “กุ้ยหลิน” และ “หยางชัว” ถือเป็นความมหัศจรรย์และความงดงามที่นับว่า “สุดเยี่ยม” ซึ่งจิตรกรจีนจะวาดทิวทัศน์ ภูเขา แม่น้ำ และต้นไม้โดยจินตนาการจากฉากของสองเมืองนี้ สำหรับเมืองที่มนุษย์สร้าง นับเป็นเมืองเก่า และเป็นเมืองหลวงมีทั้ง “ปักกิ่งและซีอาน” ส่วนเมืองใหม่ ทันสมัย ศูนย์กลางการค้าการขาย คือ “ฮ่องกง” เมืองเหล่านี้ถือเป็น “สุดยอด” ของความยิ่งใหญ่ อลังการมองดูแล้ว แทบไม่น่าเชื่อว่าจะเป็นฝีมือมนุษย์

ทรงคุณ จันทจร (๒๕๕๑ : ๑๕๕) กล่าวว่ามณฑลทกวางสี่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่กำลังพัฒนาการผลิตผลงานการท่องเที่ยวชั้นเยี่ยมทั้งในประเทศและในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และสร้างนครหนานหนิงให้เป็นเมืองสีเขียวแห่งประเทศจีน

พิชญ์ เจริญมหาสาร (๒๕๕๒ : ๒๕-๕๓) กล่าวว่า เซี่ยเหมินเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเกาะเซี่ยเหมินประกอบด้วยชายทะเล สวนภูเขา ป่าไม้ และธรรมชาติที่สวยงามสะอาดมาก และยังมีสวนของวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เป็นส่วนประกอบของการท่องเที่ยวที่สมบูรณ์แบบมากที่สุดแห่งหนึ่งของจีน โดยเฉพาะเกาะ Gu lang yu หรือเกาะเป็ยโน สวนพฤกษชาติวันสี่มหาวิทยาลัยจีเหมย์และวัดหนานผู้ถั่วเก่าแก่กว่าพันปี เซี่ยเหมินจึงมีส่วนสำคัญยิ่งต่อการดึงดูดนักท่องเที่ยวมายังเซี่ยเหมิน ในปี ค.ศ. ๒๐๐๗ จำนวนนักท่องเที่ยวเยือนเซี่ยเหมินมีจำนวน ๒๐ ล้านคน เป็นนักท่องเที่ยวต่างประเทศประมาณ ๑.๕ ล้านคน ส่วนใหญ่จากไต้หวัน

สำหรับเมืองกุ้ยหลิน ตั้งอยู่ห่างจากหนานหนิงไปทางตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ ๓๐๐ กิโลเมตร มีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจีนแต่ละปีมีจำนวนประมาณ ๑๐ ล้านคน และยังเป็นศูนย์กลางการคมนาคม เนื่องจากเป็นเมืองที่มีแม่น้ำ เช่น แม่น้ำหลี่เจียง และทะเลสาบจำนวนมาก ชาวกุ้ยหลินจึงมีความชำนาญในการทำประมง แปรรูปอาหาร ผลิตภัณฑ์ สิ่งทอหลายชนิด และมีแร่สำคัญ

สมาคมท่องเที่ยวไทย เผยแพร่ข่าวการท่องเที่ยวในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนว่า ตามสถิติในปัจจุบันคนไทยส่วนใหญ่นิยมไปเที่ยวสามเมืองท่องเที่ยวในประเทศจีน อาทิ เชียงไฮ่ ปักกิ่ง และเฉิงตู ตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๕๑ มีนักท่องเที่ยวเดินทางไปยังประเทศจีนประมาณ ๕๐ ล้าน และนักท่องเที่ยวไทยเลือกไปที่เฉิงตู เพราะมีแนวคิดว่าเป็น "บ้านเกิดของหมี่แพนด้ายักษ์ในเฉิงตูของประเทศจีน" ซึ่งได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก (เมืองเฉิงตู : สถานที่ท่องเที่ยวที่คนไทยนิยมไปท่องเที่ยว. ๒๕๕๑ : ออนไลน์)

นอกจากนี้ตั้งแต่สมัยโบราณ คนไทยและคนจีนมีการเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เศรษฐกิจ ประเพณีพื้นบ้านและสาขาอื่น ๆ อย่างใกล้ชิด ในปีที่ผ่านมามีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องของเศรษฐกิจไทย-ยูนนาน (Kunming – Bangkok) โดยพัฒนาช่องทางเชื่อมต่อระหว่างจีนและไทยเพื่อการท่องเที่ยวและความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง ในแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวประมาณ ๗๐,๐๐๐ ถึง ๑๐๐,๐๐๐ คน โดยใช้ทางสัญจรหลักในเส้นทางยูนนาน (Kunming – Bangkok) ในเส้นทางอากาศ การเดินทางทางทะเล และอื่น ๆ เป็นทางคมนาคมที่มีความยาวรวม ๑,๘๖๓ กม. โดยเปิดการใช้ถนน (Kunming - Bangkok Highway) ใน ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ เชื่อมต่อประเทศไทยและมณฑลยูนนาน ซึ่งจะได้ขยายไปยังเส้นทางที่สำคัญของอาเซียน โดยเฉพาะการเป็นเส้นทางท่องเที่ยวระหว่างจีน ลาว และไทย ซึ่งเริ่มจากบันทึกความเข้าใจ เกี่ยวกับข้อตกลงการขนส่งการพัฒนา "ขนส่งภูมิภาคลุ่มน้ำโขงข้ามพรมแดนของสินค้าและบุคลากร" เป็นข้อตกลงในการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยสำนักงานของยูนนานและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โดยไทยจะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เช่น การอำนวยความสะดวกงานด้านศุลกากร การส่งเสริมการท่องเที่ยวร่วมกัน การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม รวมทั้งปัญหาการเดินทาง (ประเทศจีนกับประเทศไทยร่วมมือสร้างถนนเมืองคุนหมิงไปยังกรุงเทพมหานคร : เส้นทางท่องเที่ยวสายเศรษฐกิจ. ๒๕๕๑ : ออนไลน์)

สรุปได้ว่า แหล่งท่องเที่ยวของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนมีจำนวนมากมาย กระจายอยู่ทุกภูมิภาคและในมณฑลต่าง ๆ ของประเทศ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี รวมทั้งเป็นแหล่งศึกษาความรู้สมัยใหม่และการทำความเข้าใจสังคมและวิถีชีวิตของคนจีนในแผ่นดินใหญ่ และทั้งสองประเทศมีความร่วมมือเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยพัฒนาเส้นทางเดินทาง และการแก้ปัญหาที่เป็นอุปสรรคของนักท่องเที่ยวทั้งสองประเทศ

๒.๕ การท่องเที่ยวประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างกว้างขวางและชาวต่างประเทศนิยมไปท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากดังที่ วรุฒิ เล็กศิลา (๒๕๕๐ : คำนำ) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นที่นิยมและเห็นว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะขาดหายไปจากชีวิตไม่ได้ ดังนั้น จึงต้องการไปท่องเที่ยวประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยกล่าวว่า “ดินแดนหลังม่านไม่ไผ่ที่เคยห่างไกลทั้งในความรู้สึกและความเป็นจริง ได้กลายเป็นบ้านใกล้เรือนเคียง ด้วยการจัดการด้านการท่องเที่ยวจากหลายฝ่าย ผ่านการขจัดอุปสรรคแก้ไขข้อติดขัดมาตลอดกว่า ๒ ทศวรรษ จนกลายเป็นประเทศที่ได้รับความนิยมสูงสุดจากนักท่องเที่ยวทั่วโลกในปัจจุบัน”

สมพร ภาวิจิตร (๒๕๕๑ : คำนำ) กล่าวว่า การท่องเที่ยวระหว่างประเทศซึ่งรวมถึงไปท่องเที่ยวประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน นับวันยิ่งทวีความสำคัญ การไปมาหาสู่ที่สะดวกสบาย ทำให้ปริมาณนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นทุกปี เป็นการสร้างสรรค์ทั้งในเชิงเศรษฐกิจและความสัมพันธ์อันดีงาม โดยเฉพาะการท่องเที่ยวระหว่างคนไทยและคนจีน ซึ่งมีสายสัมพันธ์แนบแน่นมายาวนาน ประเทศทั้งสองอยู่ไม่ห่างไกลกันนัก สะดวกในการเดินทาง วัฒนธรรม ประเพณีใกล้เคียงกัน และค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวก็ไม่แพง นอกจากนี้ การเดินทางท่องเที่ยว ยังเป็นการเปิดหูเปิดตา รับรู้สรรพสิ่งที่พบเห็นในแง่มุมต่าง ๆ

วิภา อุดมฉันทน์ และคณะ (๒๕๔๘ : ๖-๗) กล่าวว่า การท่องเที่ยวระหว่างประเทศไทยกับประเทศจีน หรือระหว่างประชาชนไทยกับประชาชนจีน มีประวัติศาสตร์ประมาณ ๒๐ ปี ทั้ง ๆ ที่ไทยกับจีนเกือบจะเป็นประเทศเพื่อนบ้านกันในทางภูมิศาสตร์ การไปมาหาสู่กันก็มีประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่และต่อเนื่องยาวนาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คนไทยกับคนจีน ยังมีความใกล้ชิดกันทางสายเลือด และมีความผูกพันกันทางจิตใจที่แน่นแฟ้นกว่าชาติอื่น

อักษรศรี พานิชสาส์น (๒๕๕๒ : ๑๗-๑๗๔) กล่าวว่า การท่องเที่ยวประเทศจีนขยายตัวและได้รับการส่งเสริมมากยิ่งขึ้น เพราะประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนมีความพร้อมและกระตือรือร้นในการใช้ประโยชน์จากเส้นทางหลวงคุนหมิง-กรุงเทพฯ สายนี้ค่อนข้างมาก โดยเฉพาะการเร่งส่งออกสินค้าจีนมายังตลาดอาเซียนและตลาดประเทศไทย และอีกประการหนึ่งเนื่องมาจากการเปิดใช้ทางหลวงสายนี้ทำให้ไทยและจีนตะวันตกมีทางเลือกมากขึ้น และยังคงคาดว่าจะช่วยส่งเสริมการติดต่อไปมาหาสู่ข้ามพรมแดนระหว่างประชาชนและพัฒนาภาคการท่องเที่ยวของท้องถิ่น ตลอดจนการขยายตัวของธุรกิจด้านการท่องเที่ยว โรงแรม และร้านอาหาร

นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยที่มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ในช่วง พ.ศ. ๒๕๔๔ ถึง พ.ศ. ๒๕๕๑ เช่นกัน เนื่องจากประเทศไทยกับประเทศจีนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ดัง “คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี ในรัฐบาลของพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร

นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา วันจันทร์ที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๔” (สำนักเลขาธิการ คณะรัฐมนตรี. ๒๕๔๔ : ๑๐-๑๑) ดังนี้

“การท่องเที่ยว คือ หนทางสำคัญของการนำรายได้กระแสเงินสดเข้าสู่ ประเทศ ดังนั้น รัฐบาลจึงมีนโยบาย ในการส่งเสริมคุณภาพ และมาตรฐาน ของการบริการ เพิ่มความหลากหลายของรูปแบบการให้บริการและการท่องเที่ยว และการยกระดับความสามารถในการแข่งขันของภาคบริการและการท่องเที่ยว...

๓.๓.๒ ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว

(๑) เร่งฟื้นฟูระดับความสัมพันธ์และร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อให้ ไทยเป็นประตูทางผ่านหลักของการท่องเที่ยวในภูมิภาค ทั้งด้านการตลาด การขนส่ง การลงทุน การบริหารจัดการ รวมถึงการจัดอุปสรรคในการท่องเที่ยว

(๒) บริหารการท่องเที่ยวโดยใช้กลยุทธ์การตลาดเชิงรุก โดยสร้างกิจกรรม ท่องเที่ยวทั้งระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศ เชื่อมโยงกับวิสาหกิจขนาด กลาง ขนาดเล็ก และธุรกิจชุมชน พัฒนาคุณภาพการบริการท่องเที่ยว และยก ระดับประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการประชุมการสัมมนา และการแสดงสินค้า ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้...

(๕) เพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก สร้างความปลอดภัย และป้องกันการ เอาเปรียบนักท่องเที่ยว รวมทั้งเร่งรัดการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อน ของนักท่องเที่ยวอย่างจริงจัง”

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนได้รับความนิยม จากชาวต่างชาติรวมทั้งคนไทยมากขึ้นในช่วง พ.ศ. ๒๕๔๔ ถึง พ.ศ. ๒๕๕๑ เนื่องจากประเทศ สาธารณรัฐประชาชนจีนได้เข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (WTO) พ.ศ. ๒๕๔๔ และเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกใน พ.ศ. ๒๕๕๑ ดังที่ สุทัศน์ นพรัตน์ (๒๕๔๕ : ๑๕๔-๒๑๕) กล่าวว่า หลังจากชาวจีนเข้าเป็นสมาชิก WTO ชาวไทยเดินทางไปเที่ยว ในจีนมากยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ จีนอนุญาตให้ชาวต่างชาติเข้าร่วมทุนกับบริษัทตัวแทนท่องเที่ยวและ ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวของจีนในการให้บริการในเขตสถานที่พักตากอากาศซึ่งรัฐบาลจีน กำหนดให้ในเมืองปักกิ่ง เซี่ยงไฮ้ กวางโจว ดังนั้น การเปิดตลาดบริการ โรงแรมและภัตตาคารของจีน จะเป็นประโยชน์ต่อนักลงทุนไทยที่จะสามารถเข้าไปร่วมทุนกับจีนในธุรกิจเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ที่เข้าไปในจีนประมาณปีละ ๑๐๐,๐๐๐ คน และยังไม่รวมนักท่องเที่ยวชาติอื่น ๆ

ทรงคุณ จันทกร (๒๕๕๑ : ๑๕๕) กล่าวว่า เมื่อจีนได้เป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (WTO) ทำให้จีนมีการปรับปรุงระบบปฏิบัติการตามกฎของการค้าโลก ซึ่งเป็นนโยบายแบบเปิดกว้าง โดยเปิดกว้างทั้งการส่งออกและการท่องเที่ยว ดังเช่น มณฑลกวางสี เป็นตัวเชื่อมให้กับไทย

ในการเข้าตลาดมณฑลอื่น ๆ มีเส้นทางคมนาคมทางบกเชื่อมโยงกับประเทศลาวและเวียดนาม ทั้งยังมีท่าเรือน้ำลึกอีกหลายสิบแห่งทำให้สามารถเสริมสร้างการท่องเที่ยวในภูมิภาคนี้ให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การเพิ่มรายได้ของกลุ่มประเทศจากการท่องเที่ยว ทั้งนี้ มีนครหนานหนิงเป็นเมืองการท่องเที่ยวเด่นของจีน มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่อุดมสมบูรณ์กับวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยที่มีเอกลักษณ์พิเศษผสมกลมกลืนกัน และนครหนานหนิงกำลังเร่งพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งใน พ.ศ. ๒๕๔๘ นครหนานหนิงได้ต้อนรับนักท่องเที่ยว ๑๖.๓๑๘ ล้านคน นักท่องเที่ยวต่างประเทศ ๘.๓๓ หมื่นคน เพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๗.๐๒ เมื่อเทียบกับปีที่แล้ว รายได้การท่องเที่ยวเป็น ๘๕.๒๕ ร้อยล้านหยวน นับได้ว่ารายได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของกวางสีมีส่วนสูงเกือบร้อยละ ๑๐ ของ GDP ใน พ.ศ. ๒๕๔๕ มีนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาเที่ยวทั้งสิ้น ๑.๓๕ ล้านคน เฉพาะที่เมืองกุ้ยหลิน ซึ่งเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงมีนักท่องเที่ยวต่างชาติ ๔.๒ แสนคน

วิภากรณ์ วงศ์ศรีสุข (๒๕๔๕ : ๓๐๕-๓๑๓) กล่าวว่าประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ประโยชน์จากการแข่งขันโอลิมปิก รายวันเฉลี่ยระหว่างปีที่มีการจัดการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก คือมีอัตราเฉลี่ยอยู่ที่ ๘๕,๐๐๐ ห้องที่มีอยู่ในปักกิ่ง โดยมีข้อสังเกตว่าการแข่งขันกีฬาโอลิมปิก พ.ศ. ๒๕๕๑ จะเป็นการสนับสนุนเศรษฐกิจท้องถิ่นของปักกิ่งจากการท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น รวมไปถึงยอดขายบัตรและของที่ระลึก ถึงแม้ว่าการแข่งขันในปักกิ่งจะดึงดูดนักท่องเที่ยวมากมาย

ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันศึกษา ศูนย์จีนศึกษา. ๒๕๔๖ : ๑๕) ดังที่สำนักข่าวซินหัวของจีนได้รายงานข่าวว่าตามประกาศขององค์การการท่องเที่ยวแห่งโลก ระบุว่า “จีนมีรายได้จากการท่องเที่ยวในปี ๒๐๐๑ เป็นมูลค่า ๑๗,๘๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพิ่มขึ้นของปีที่แล้วไป ๕.๗ เปอร์เซ็นต์ เป็นลำดับที่ ๕ ของโลกเป็นครั้งแรก และมีสัดส่วนเท่ากับ ๓.๘ เปอร์เซ็นต์ของทั้งโลก โดยจีนได้รับนักท่องเที่ยวพักรวมเป็นจำนวน ๓๓.๒ ล้านครั้ง เพิ่มขึ้น ๖.๒ เปอร์เซ็นต์”

นอกจากนี้ การท่องเที่ยวของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ดังที่ฉูบัพัน พรหมโยธี (๒๕๒๗ : ๖๕-๑๑๕) กล่าวว่า การขยายตัวของ การท่องเที่ยวทั้งจำนวนนักท่องเที่ยวและสถานที่ท่องเที่ยว ได้ทำให้การท่องเที่ยวกลายเป็นวิสาหกิจอันทรงพลังเชิงเศรษฐกิจอย่างยิ่ง แม้ว่าจะได้รับผลกระทบทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ และอื่น ๆ ของแหล่งท่องเที่ยวได้ง่าย ๆ ก็ตาม นักท่องเที่ยวก็ยังคงมีจำนวนไม่ลดลง เนื่องจากการท่องเที่ยว มีความสำคัญเชิงเศรษฐกิจและเป็นอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งรายได้สำคัญของประเทศ และยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดโครงสร้างพื้นฐานนานาชนิดขึ้นอย่างมาก ราคาที่ดินและราคาค่าเช่า ที่พักอาศัย และเครื่องอุปโภคอื่น ๆ ก็เพิ่มขึ้น อุตสาหกรรมท่องเที่ยวจึงทำประโยชน์เชิงเศรษฐกิจให้แก่ท้องถิ่นและประเทศ

อนึ่ง ประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนได้มีความสัมพันธ์ที่มีส่วนส่งเสริม การท่องเที่ยวในช่วง พ.ศ. ๒๕๔๔ ถึง พ.ศ. ๒๕๕๑ ดังนี้

๒.๕.๑ ความเป็นมาของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

ชาวไทยและชาวจีนมีการติดต่อและความสัมพันธ์กันเป็นเวลานาน จนมีคำกล่าวว่า “ไทย-จีนเป็นพี่น้องกัน” โดยมีประวัติความเป็นมาด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การส่งเสริม การท่องเที่ยว และปัจจัยที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

ประเทศไทยกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันมาตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ดวงใจ (๒๕๔๕ : คำนำ) กล่าวว่าเรื่องราวของจีนเป็นเรื่องที่ถือว่าไม่ไกลตัวคนไทย เพราะ คนไทยคุ้นเคยกับคนจีนที่อยู่ในเมืองไทยมาเป็นเวลาหลายร้อยปี หลายคนสืบทอดสายเลือดจีน ที่ได้มาจากบรรพบุรุษที่ตั้งรกรากในประเทศไทย แต่กระนั้นก็ตาม มิใช่ว่าคนไทยทุกคนจะเข้าใจ ประวัติศาสตร์ของจีน เข้าใจขนบปฏิบัติและสามารถสรุปความเป็นจีนได้อย่างแท้จริง

สันติ เล็กสุขุม (๒๕๕๐ : ๑๐) กล่าวว่าประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนกับประเทศไทยเป็น ประเทศบ้านใกล้เรือนเคียงกัน มีวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีคล้ายคลึงกัน เชื้อชาติ เกี่ยวพันใกล้ชิดกัน และมีความปรารถนา ร่วมกันในการพัฒนาประเทศชาติ ประเทศ ทั้งสองประเทศ ได้สร้างความสัมพันธ์อันพี่น้องสืบทอดกันมาแต่โบราณ คำกล่าวที่ว่า “จีน-ไทยไม่ใช่อื่นไกล-พี่น้อง กัน” ได้ฝังลึกในใจของประชาชนทั้งสองประเทศมายาวนาน ต่อมาประเทศไทยและ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ขาดความสัมพันธ์ในระยะหนึ่ง เนื่องจากระบบการปกครอง ที่แตกต่างกันและได้กลับมาสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต ระหว่างกันอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๘ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ทั้งสองฝ่ายได้ร่วมมือกันอย่างราบรื่นทั้งใน ด้าน การเมือง เศรษฐกิจ การค้า การทหาร การศึกษา วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และด้านอื่น ๆ บนพื้นฐาน ของมิตรภาพ ความเสมอภาค การเอื้อประโยชน์ และการเกื้อกูลซึ่งกันและกัน จนกลายเป็นแบบอย่าง ของการอยู่ร่วมกันอย่างกลมเกลียวและสมานฉันท์ระหว่างประเทศที่มีระบอบสังคมที่แตกต่างกัน

ธีระวิทย์ , นามแฝง (๒๕๔๘ : ๒๕-๓๒) กล่าวว่าความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและ ประเทศจีนในช่วง ๓๐ ปีที่ผ่านมา ภาครัฐและเอกชนของจีนและไทยได้ขยายความสัมพันธ์กัน มากขึ้น บ้างก็อาศัยการตกลงระหว่างรัฐ บ้างก็มีการติดต่อปฏิสัมพันธ์กันเอง โดยธรรมชาติที่คนจีน- คนไทยมีเชื้อสายหรือมีความรู้สึกเป็นพี่น้องกันนั้น ตั้งสมมายาวนานมากกว่า ๑๐๐ ปี พลังเกื้อหนุน ดังกล่าวจะยังเป็นส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์ จีน-ไทยต่อไป โดยมีปัจจัยสมัยใหม่เข้ามาเสริม จนทำให้ปัจจุบันความสัมพันธ์จีน-ไทยมีรากฐานที่มั่นคงอย่างยิ่ง ปัจจัยส่งเสริมที่สำคัญที่สุดคือ พระบรมวงศานุวงศ์ไทยเสด็จเยือนจีนบ่อยครั้ง เช่น สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี และสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ โดยเฉพาะสมเด็จพระเทพฯ นั้นได้เสด็จเยือนจีนอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการรวม ๒๐ ครั้ง

นอกจากนั้น มีการแลกเปลี่ยนการเยือนของผู้นำจีนและผู้นำไทยที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นญาติ-มิตรที่สนิทสนมกัน ดังที่นายกรัฐมนตรีของไทย ซึ่งขึ้นมาบริหารประเทศใหม่ จะต้องไปเยือนจีนและคารวะผู้นำจีน เช่นเดียวกัน ประธานาธิบดีและนายกรัฐมนตรีจีนทุกคนก็ต้องมาเยือนไทย รัฐมนตรีและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของกระทรวงต่าง ๆ แลกเปลี่ยนการเยือนกัน และประชุมปรึกษาหารือกันในชมรมต่าง ๆ ทั้งในเวทีทวิภาคีและพหุภาคี และเวที ของสมาคมมิตรสัมพันธ์ระหว่างประเทศของประชาชนจีน (中国人民对外友好协会 จงกั๋วเหรินหมินดู้ยว่าย โหยห่าวเสี่ยฮุย)

ความสัมพันธ์ไทย-จีนยังเกิดจากคนจีนและคนไทยเคารพ “ภูมิปัญญา” ของกันและกัน ประเทศไทยรับรองจีนเป็นจีนเดียวและรัฐบาลจีนที่กรุงปักกิ่งเป็นรัฐบาลที่ชอบด้วยกฎหมาย และจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับปัญหาภายในประเทศจีน เช่น ปัญหาการรวมทิเบต ฮองกง มาเก๊า และได้หวนตั้งนั้น คนไทยและคนจีนในภาครัฐและภาคเอกชนจึงมีความรู้สึกผูกพันและห่วงใยกันฉันญาติมิตรที่ดี และแสดงความเห็นใจและช่วยเหลือซึ่งกันและกันเมื่ออีกฝ่ายหนึ่งประสบภัยพิบัติ

สรุปว่า ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน มีมาช้านาน ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ทั้งในด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเจริญสัมพันธ์ไมตรีระหว่างพระบรมราชวงศ์กับรัฐบาลจีน ทำให้คนไทย และคนจีนมีความผูกพันเสมือนเป็นญาติ มีการติดต่อและไปมาหาสู่กันอย่างต่อเนื่อง เป็นแนวทางการส่งเสริมและการแลกเปลี่ยนการท่องเที่ยวระหว่างกันได้เป็นอย่างดี

๒.๕.๒ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ในช่วง พ.ศ. ๒๕๔๔ ถึง พ.ศ. ๒๕๕๑

หลังจากประเทศจีนกับประเทศไทยได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๘ เป็นต้นมา (ภูมิรินทร์ ภิรมย์เลิศอมร และ คนอื่น ๆ ผู้แปล. ๒๕๕๐) การไปมาหาสู่กันระหว่างประชาชนทั้งสองประเทศก็คึกคักมากยิ่งขึ้น ซึ่งย่อมแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่เจริญงอกงามขึ้น และการแลกเปลี่ยนในด้านต่าง ๆ ระหว่างประชาชนในวงการต่าง ๆ ของทั้งสองประเทศ เช่น วงการวัฒนธรรม การศึกษา วงการสตรี วงการธุรกิจ วงการศาสนา และวงการการท่องเที่ยว เป็นต้น ได้ส่งผลต่อการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ความเชื่อถือ และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน นอกจากนี้ ยังมีความสัมพันธ์ทางการทูต และการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันในช่วง พ.ศ. ๒๕๔๔ ถึง พ.ศ. ๒๕๕๑ เช่น

พ.ศ. ๒๕๔๔ นายสีอ กวางเซิง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการค้าต่างประเทศของจีนได้พบปะกับนายอศัย โปธารามิก รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ของไทยที่ไปร่วม “การประชุมรัฐมนตรีการค้าของ APEC” เมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน ที่นครเซี่ยงไฮ้ ประเทศจีน

พ.ศ. ๒๕๔๖ ทั้งสองประเทศได้ร่วมลงนามในความตกลงเร่งลดภาษีสินค้าผักและผลไม้ระหว่างไทย-จีน และนายเจียงเจ๋อหมิน ประธานาธิบดีจีน ได้พบปะกับ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีไทยที่จหนานไห่ กรุงปักกิ่ง เมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์

พ.ศ. ๒๕๔๗ การสร้างทางหลวงคุนหมิง-กรุงเทพฯ ที่เป็นถนนชั้นดีสายแรกที่เชื่อมประเทศจีน ลาว และไทย ซึ่งเป็นทางหลวงที่ทั้ง ๓ ประเทศร่วมกันสร้าง โดยเริ่มจากเมืองคุนหมิง มณฑลยูนนานของประเทศจีน ผ่านประเทศลาว และสิ้นสุดที่กรุงเทพฯ ของประเทศไทยมีความยาวทั้งหมด ๑,๘๐๐ กิโลเมตร เป็นถนนระหว่างประเทศสายสำคัญที่เชื่อมประเทศจีนกับประเทศอาเซียนเข้าด้วยกัน

นอกจากนี้ สำนักงานสารนิเทศแห่งคณะรัฐมนตรี สาธารณรัฐประชาชนจีน (กুমินตันท์ ภิรมย์เลิศอมร และคนอื่น ๆ ผู้แปล. ๒๕๕๐) ได้เผยแพร่ “แถลงการณ์ร่วมว่าด้วยแผนงานความร่วมมือในศตวรรษที่ ๒๑ ระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนกับราชอาณาจักรไทย ที่กรุงเทพฯ วันที่ ๕ เดือนกุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๔๒” สรุปความว่าประเทศทั้งสองจะขยายความสัมพันธ์และความร่วมมือทุกด้านบนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกันและความสัมพันธ์ฉันมิตร โดยปฏิบัติตามกฎบัตรแห่งสหประชาชาติ และการเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันในด้านต่าง ๆ สำหรับด้านการท่องเที่ยว “...จะส่งเสริมความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวอย่างแข็งขัน และขจัดปัญหาอันเกิดจากการท่องเที่ยว ... ทั้งสองฝ่ายจะร่วมกันส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวจากประเทศที่สามเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศทั้งสองด้วย”

สรุปได้ว่าหลังจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนกับประเทศไทยได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต ประชาชนทั้งสองประเทศได้เดินทางติดต่อถึงกันอย่างคึกคักมากยิ่งขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่เจริญก้าวหน้าขึ้น ทั้งในด้านธุรกิจ การศึกษา วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสารคดีท่องเที่ยว มีดังนี้

กาญจนา อาจองค์ (๒๕๒๒) ได้ศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือท่องเที่ยวเมืองไทยที่จัดพิมพ์จนถึง พ.ศ. ๒๕๒๐ จำนวน ๑๒๖ เล่ม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์หัวข้อเนื้อหา ซึ่งหนังสือท่องเที่ยวควรจะกล่าวถึง ผลการวิจัยพบว่า หนังสือท่องเที่ยวเมืองไทยมีหัวข้อเนื้อหา

๘ หัวข้อใหญ่ คือ หัวข้อเนื้อหาด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม สถานที่น่าเที่ยว สินค้าพื้นเมือง ข้อเสนอแนะสำหรับนักท่องเที่ยว และการจัดพิมพ์ภาพแผนที่แผนที่ประกอบเรื่องจำแนกได้เป็น ๔ กลุ่ม กลุ่มที่ ๑, ๒ และ ๓ กล่าวถึงการท่องเที่ยวทุกจังหวัด การท่องเที่ยวตั้งแต่สองจังหวัดขึ้นไป และการท่องเที่ยวเฉพาะจังหวัดเดียว มีเนื้อหาทางด้านภูมิศาสตร์มากที่สุด รองลงมาได้แก่สถานที่น่าเที่ยว หัวข้อเนื้อหาที่หนังสือกล่าวถึงน้อยที่สุด ได้แก่ ข้อเสนอแนะสำหรับนักท่องเที่ยว

หนังสือกลุ่มที่ ๑ ทุกเล่มมีเนื้อหาเรื่องที่ตั้ง การคมนาคม ประชากร ประวัติเมือง อธิบายรูปลักษณะของโบราณวัตถุและศิลปวัตถุ ศาสนา อาชีพ ประเพณี โบราณสถาน สถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และสถานที่ที่มีความงามทางธรรมชาติ แต่ไม่มีหนังสือเล่มใดมีแผนที่ประกอบเรื่อง หัวข้อเนื้อหาที่หนังสือกลุ่มนี้เน้นมากที่สุดคือเรื่องที่ตั้ง ความถี่เฉลี่ย ๒๗๗.๘๕ รองลงไป ได้แก่ โบราณสถานและสถานที่ที่มีความงามทางธรรมชาติ ความถี่เฉลี่ย ๒๐๓.๕๖ และ ๑๐๑.๑๑ ตามลำดับ หนังสือในกลุ่มนี้ร้อยละ ๘๘.๘๘ มีเนื้อหาทางด้านภูมิศาสตร์ครบทุกข้อ

หนังสือกลุ่มที่ ๒ ทุกเล่มมีเนื้อหาเรื่องการคมนาคม และ โบราณสถาน หัวข้อเนื้อหาที่หนังสือทั้งกลุ่มกล่าวถึงมากที่สุดคือ ที่ตั้ง ความถี่เฉลี่ย ๕๓.๕๓ หนังสือกลุ่มนี้ร้อยละ ๗๓.๖๕ มีเนื้อหาทางด้านภูมิศาสตร์ครบทุกข้อ

หนังสือกลุ่มที่ ๓ ทุกเล่มมีเนื้อหาเรื่อง โบราณสถาน หัวข้อเนื้อหาที่หนังสือทั้งกลุ่มกล่าวถึงมากที่สุดคือเรื่องที่ตั้ง ความถี่เฉลี่ย ๒๗.๐๖ หนังสือกลุ่มนี้ร้อยละ ๓๘.๐๒ มีเนื้อหาทางด้านภูมิศาสตร์ครบทุกข้อ

หนังสือกลุ่มที่ ๔ ที่กล่าวถึงการท่องเที่ยวเฉพาะสถานที่ เน้นเนื้อหาทางด้านภูมิศาสตร์มากที่สุด รองลงมาคือมีภาพประกอบเรื่อง หัวข้อเนื้อหาที่หนังสือทั้งกลุ่มกล่าวถึงน้อยที่สุด คือเรื่องสินค้าพื้นเมือง หนังสือทุกเล่มมีเนื้อหาเรื่องที่ตั้ง ความถี่เฉลี่ย ๑๗.๕๔ เป็นที่น่าสังเกตว่าหนังสือในกลุ่มนี้ร้อยละ ๕๒.๓๑ มีภาพประกอบ โดยมีความถี่เฉลี่ย ๕๑.๐๐ แต่ไม่มีหนังสือเล่มใดในกลุ่มมีเนื้อหาเรื่องการศึกษาและการแต่งกายเลย

ในการพิจารณาหนังสือทั้ง ๔ กลุ่ม พบว่าหนังสือท่องเที่ยวเมืองไทยทุกเล่มเน้นเนื้อหาทางด้านภูมิศาสตร์ในเรื่องที่ตั้งมากกว่าเรื่องอื่น ๆ รองลงมาได้แก่ เนื้อหาด้านสถานที่น่าเที่ยว ส่วนหัวข้อเนื้อหาที่หนังสือทุกกลุ่มกล่าวถึงน้อย ได้แก่ เรื่องข้อเสนอแนะสำหรับนักท่องเที่ยว และสินค้าพื้นเมือง ทางด้านภาพ แผนที่ และแผนที่ประกอบ พบว่าหนังสือส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๗๕ ของหนังสือทั้งหมด ที่นำมาวิเคราะห์มีภาพประกอบ ส่วนแผนที่และแผนที่ประกอบมีอยู่น้อยมาก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า สารคดีท่องเที่ยวมีลักษณะเป็นวรรณกรรมที่บันทึกเรื่องราวของการไปท่องเที่ยวสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ให้ความรู้

และความเพลิดเพลินเสมือนกับผู้อ่านได้ไปท่องเที่ยวด้วยตัวเอง โดยผลการวิจัยแต่ละเรื่องพบว่า ผู้เขียนได้ใช้รูปแบบ เนื้อหา และการใช้ภาษาที่สะท้อนให้เห็นภาพภูมิประเทศ ความรู้และความสวยงามของสถานที่ในแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างน่าสนใจ

เสาวรส เปล่งแสงศรี (๒๕๓๑) ได้ศึกษาหนังสือท่องเที่ยวเมืองไทยที่จัดพิมพ์ในปี พ.ศ. ๒๕๒๘ โดยหน่วยราชการ และเป็นหนังสือที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับประเทศ จังหวัด สถานที่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเนื้อหา วิธีการเขียน รูปเล่มการจัดพิมพ์ และผู้จัดพิมพ์ ผลการวิจัยพบว่า หนังสือท่องเที่ยวเมืองไทยส่วนใหญ่กล่าวถึงจังหวัดเดียว มีเนื้อหาในด้านต่าง ๆ รวม ๕ ด้านคือ ด้านภูมิศาสตร์สภาพทั่วไป และที่ตั้ง ด้านประวัติศาสตร์ นำเสนอเรื่องประวัติเมือง ด้านวัฒนธรรม นำเสนอประเพณีและงานเทศกาล ด้านสถานที่ท่องเที่ยว นำเสนอโบราณวัตถุ สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ศาสนา ด้านข้อเสนอแนะสำหรับนักท่องเที่ยว นำเสนอที่พัก ร้านอาหาร และบริการต่าง ๆ และส่วนใหญ่ไม่ระบุแหล่งค้นคว้าอ้างอิงในการเขียน

หนังสือท่องเที่ยวเมืองไทยส่วนใหญ่ใช้วิธีเขียนเชิงอธิบาย มีภาพประกอบและแผนที่แต่ไม่มีแผนผัง โดยภาพประกอบเป็นภาพสีและขาว-ดำ จัดพิมพ์ด้วยกระดาษอาร์ตในด้านลักษณะรูปเล่ม ส่วนใหญ่เป็นหนังสือปกอ่อน ขนาด ๘ หน้ายก จัดพิมพ์ด้วยกระดาษปอนด์ โดยระบบออฟเซ็ท

ในด้านผู้จัดพิมพ์หนังสือท่องเที่ยวเมืองไทย จำแนกเป็นสำนักพิมพ์เอกชน หน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจ และไม่ปรากฏผู้จัดพิมพ์ แบ่งประเภทได้เป็นคู่มือแนะนำเที่ยว หนังสือที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับประเทศ จังหวัด สถานที่ หนังสือเป็นเรื่องเล่าหรือถ่ายทอดประสบการณ์ตลอดจนการสังเกตของผู้เขียน นอกจากนี้พบว่า หนังสือที่จัดพิมพ์โดยผู้จัดพิมพ์ต่างกันรวมทั้งต่างประเภทกัน มีความแตกต่างทั้งในด้านผู้เขียนเนื้อหา วิธีการเขียน ภาพประกอบ และลักษณะรูปเล่ม

ดวงเนตร์ มิแย้ม (๒๕๔๔) ได้ศึกษาพัฒนาการของการเขียนของสารคดีท่องเที่ยวต่างประเทศ ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๔๗๕ จนถึง พุทธศักราช ๒๕๔๐ ด้านวัตถุประสงค์การเขียน รูปแบบ เนื้อหา กลวิธีการเขียนและการใช้ภาษา ศึกษาจากสารคดีท่องเที่ยวต่างประเทศจำนวน ๗๒ เรื่อง ผลการศึกษาพบว่าวัตถุประสงค์การเขียนของสารคดีท่องเที่ยวต่างประเทศ พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึง พ.ศ. ๒๕๔๐ แตกต่างกันดังนี้ วัตถุประสงค์การเขียนของสารคดีท่องเที่ยวต่างประเทศระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึง พ.ศ. ๒๕๐๐ คือ การเสนอสาระและความรู้ของประเทศต่าง ๆ วัตถุประสงค์ของการเขียนสารคดีท่องเที่ยวต่างประเทศ ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๑ ถึง พ.ศ. ๒๕๑๕ คือ การแนะนำการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศต่าง ๆ และวัตถุประสงค์การเขียนของสารคดีท่องเที่ยวต่างประเทศระหว่าง พ.ศ. ๒๕๒๐ ถึง พ.ศ. ๒๕๔๐ คือ การเขียนสารคดีท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้อ่านที่นิยมอ่านสารคดีท่องเที่ยวต่างประเทศ

รูปแบบของสารคดีท่องเที่ยวต่างประเทศระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึง พ.ศ. ๒๕๔๐ มี ๔ รูปแบบคือ รูปแบบเล่าเรื่อง รูปแบบจดหมาย รูปแบบบันทึก และรูปแบบผสม

เนื้อหาของสารคดีท่องเที่ยวต่างประเทศระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึง พ.ศ. ๒๕๔๐ กล่าวถึงเส้นทางการท่องเที่ยว ความรู้เกี่ยวกับประเทศที่เดินทาง ประสบการณ์ที่ได้จากการท่องเที่ยว และทัศนคติของผู้เขียนสารคดีท่องเที่ยวต่างประเทศแต่ละช่วงเวลามีองค์ประกอบดังกล่าวครบถ้วน แต่มีสัดส่วนที่ต่างกัน

กลวิธีการเขียนของสารคดีท่องเที่ยว ต่างประเทศระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึง พ.ศ. ๒๕๔๐ มีการเปิดเรื่อง การปิดเรื่อง การเสนอเรื่อง และการตั้งชื่อเรื่อง กลวิธีการเขียนที่โดดเด่นที่สุดคือการเสนอเรื่อง และการตั้งชื่อเรื่อง

การใช้ภาษาของสารคดีท่องเที่ยวต่างประเทศระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึง พ.ศ. ๒๕๔๐ นั้นพบว่าใช้บรรยายโวหาร พรรณาโวหาร และอธิบายโวหารในการเล่าเรื่อง ใช้ภาพพจน์แบบอุปมา และการอ้างอิงเป็นส่วนใหญ่ ปรากฏภาษาระดับทางการ ภาษาระดับกึ่งทางการ และภาษาระดับสนทนา

วรรณศิริ ตั้งพงศัทธิ (๒๕๔๔) ได้ศึกษาพระนิพนธ์ประเภทสารคดีท่องเที่ยวของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์รูปแบบเนื้อหา และการใช้ภาษา รวมทั้งประวัติที่สัมพันธ์กับการท่องเที่ยว ผลการวิจัยสรุปว่า สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ โปรดการท่องเที่ยวนับแต่ทรงพระเยาว์ การเดินทางทั้งในและต่างประเทศตลอดพระชนม์ชีพของพระองค์ ทำให้ทรงพระนิพนธ์งานเขียนประเภทสารคดีท่องเที่ยวมากถึง ๑๔ เรื่อง พระองค์ทรงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความรู้ในการท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและเป็นประโยชน์ การจัดพิมพ์พระนิพนธ์สารคดีท่องเที่ยวของพระองค์เองและของนักเขียนท่านอื่น ๆ ส่งผลให้งานเขียนประเภทนี้กลายเป็นงานเขียนประเภทสำคัญประเภทหนึ่งในวงวรรณกรรมไทย

ในด้านรูปแบบ เนื้อหา และการใช้ภาษาในสารคดีท่องเที่ยวของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ พบว่าพระนิพนธ์สารคดีท่องเที่ยวมีรูปแบบ ๓ รูปแบบ คือ บันทึก รายวัน จดหมาย และบทความ เนื้อหาของพระนิพนธ์สารคดีท่องเที่ยวเน้นไปที่การบันทึกการเดินทางและข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ การให้ความรู้ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีของสถานที่ การเล่าเกร็ดเรื่องของการเดินทาง รวมทั้งการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวบางแห่ง โดยเฉพาะการใช้ภาษาในพระนิพนธ์สารคดีท่องเที่ยวเป็นการใช้คำ สำนวน และภาพพจน์ที่ก่อให้เกิดภาพ และสื่อความหมายได้ชัดเจน มีการเรียบเรียงข้อความอย่างเป็นระบบระเบียบ และลำดับความคิดอย่างมีสัมพันธภาพ จัดเป็นงานเขียนที่มีคุณค่าสูงในด้านวรรณกรรม นอกจากนี้ พระนิพนธ์สารคดีท่องเที่ยวยังมีคุณค่าในด้านประวัติศาสตร์และสังคม กล่าวคือเป็นการบันทึกประวัติศาสตร์

ท้องถิ่นของไทยและประวัติศาสตร์ของประเทศที่ยังไม่เป็นที่รู้จักของคนไทย รวมทั้งสะท้อนภาพสังคมท้องถิ่นและสังคมชนชั้นสูงของไทยในสมัยของพระองค์ด้วย

เกศราพร มากจันทร์ (๒๕๔๘) ได้ศึกษาวิเคราะห์สารคดีท่องเที่ยวประเทศจีน พระราชนิพนธ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาของการเสด็จฯ เยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนวัตถุประสงค์ที่ทรงพระราชนิพนธ์สารคดีท่องเที่ยว และวิเคราะห์รูปแบบ เนื้อหา กลวิธีการทรงพระราชนิพนธ์การใช้ภาษา และคุณค่าที่ได้รับจากพระราชนิพนธ์สารคดีท่องเที่ยวสาธารณรัฐประชาชนจีนจำนวน ๕ เรื่อง

ผลการศึกษาพบว่าการเสด็จฯ เยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนแต่ละครั้งมีลักษณะสำคัญ ๒ ประการ คือเสด็จฯ เยือนตามคำกราบบังคมทูลเชิญ และเสด็จพระราชดำเนินเพื่อปฏิบัติพระราชกิจตามวัตถุประสงค์ ส่วนวัตถุประสงค์สำคัญที่ทรงพระราชนิพนธ์สารคดีท่องเที่ยว คือ เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับสาธารณรัฐประชาชนจีนในด้านต่าง ๆ และเพื่อบันทึกความทรงจำ และถ่ายทอดประสบการณ์เกี่ยวกับการเสด็จฯ เยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนซึ่งจะช่วยให้ประชาชนชาวไทยรู้จักสาธารณรัฐประชาชนจีนมากขึ้น

รูปแบบของพระราชนิพนธ์สารคดีท่องเที่ยวสาธารณรัฐประชาชนจีน มี ๒ รูปแบบ คือรูปแบบบันทึกและรูปแบบจดหมาย พระราชนิพนธ์ส่วนใหญ่ใช้รูปแบบบันทึก

เนื้อหาของพระราชนิพนธ์สารคดีท่องเที่ยวสาธารณรัฐประชาชนจีน กล่าวถึงเส้นทาง การเสด็จพระราชดำเนิน ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ ความรู้อื่น ๆ และพระราชทรรศนะ

กลวิธีการทรงพระราชนิพนธ์สารคดีท่องเที่ยวสาธารณรัฐประชาชนจีนมีการตั้งชื่อเรื่อง การเปิดเรื่อง การเสนอเรื่อง การปิดเรื่อง และศิลปะการจัดรูปเล่ม กลวิธีการทรงพระราชนิพนธ์ที่โดดเด่นที่สุดคือการเสนอเรื่องให้น่าสนใจโดยสอดแทรกพระอารมณ์ขันและการใช้ภาพประกอบ ที่มีสีสันสวยงามดึงดูดความสนใจ

ลักษณะการใช้ภาษาในพระราชนิพนธ์สารคดีท่องเที่ยวสาธารณรัฐประชาชนจีนพบว่ามีการใช้คำและสำนวนทั้งภาษาไทยและภาษาจีน ใช้โวหารแบบบรรยายโวหาร อธิบายโวหาร และพรรณนาโวหารในการเล่าเรื่อง โดยใช้บรรยายโวหารเป็นหลัก ใช้ภาพพจน์แบบอุปมามากที่สุด ปรากฏการใช้ภาษาระดับทางการ ระดับกึ่งทางการ และระดับสนทนา โดยใช้ภาษาระดับกึ่งทางการ และระดับสนทนาเป็นส่วนใหญ่

คุณค่าที่ได้รับจากพระราชนิพนธ์สารคดีท่องเที่ยวสาธารณรัฐประชาชนจีนมีทั้งคุณค่าด้านการเสนอความรู้ คุณค่าด้านการให้ความบันเทิง และคุณค่าด้านการให้แง่คิด